

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Pavel Stollár

Princip rovnosti v judikatuře Ústavního soudu

Diplomová práce

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Princip rovnosti v judikatuře Ústavního soudu vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 29. března 2012

Pavel Stollár

Obsah

Úvod	5
1. Rovnost.....	6
1.1. Co je rovnost, jak ji vnímá společnost?	6
1.2. Princip rovnosti v Listině základních práv a svobod	7
1.3. Dělení rovnosti	9
1.3.1. Formální rovnost	9
1.3.2. Materiální rovnost.....	10
1.3.3. Ostatní	11
1.3.3.1. Rovnost příležitostí- „stejně na startu“	12
1.3.3.2. Rovnost výsledků- „stejně v cíli“	12
1.3.3.3. Akcesorická a neakcesorická rovnost.....	13
1.3.4. Pozitivní opatření	14
2. Diskriminace	16
2.1. Pojem	16
2.2. Právní zakotvení	17
2.3. Dělení	17
2.3.1. Přímá diskriminace	18
2.3.2. Nepřímá diskriminace	18
2.3.3. Obtěžování, sexuální obtěžování, pronásledování, pokyn a navádění k diskriminaci	19
3. Judikatura Ústavního soudu ČR.....	21
3.1. Princip rovnosti v judikatuře Ústavního soudu ČR- obecně.....	22
3.1.1. Pl. ÚS 22/92- Starobní důchody a relativnost rovnosti	22
3.1.2. Pl. ÚS 4/95- Autorizovaní architekti a akcesorita rovnosti.....	25
3.1.3. Pl. ÚS 47/95- Rovnost pro odškodnění obětí perzekuce versus tvrdost zákona.....	27
3.1.4. Pl. ÚS 15/02- Stavovští důchodci a pozitivní opatření	30

3.1.5. Pl. ÚS 42/04 - Diskriminace mužů v důchodovém pojištění (institut povinné přihlášky) ...	32
3.1.6. Shrnutí aneb co si odnést?	34
3.2. Příklady uplatnění principu rovnosti v judikatuře Ústavního soudu ČR v různých právních odvětvích	35
3.2.1. Judikatura z oblasti práva vlastnického.....	36
3.2.1.1. Pl. ÚS 3/94- Rovnost z hlediska nabývání vlastnictví, podmínka trvalého pobytu	36
3.2.1.2. Pl. ÚS 33/96- Rovnost z hlediska nabývání vlastnictví, podmínka státního občanství.	38
3.2.1.3. Pl. 42/03- Výpověď z nájmu družstevního bytu	39
3.2.2. Judikatura z oblasti práva rodinného, pracovního, sociálního zabezpečení	42
3.2.2.1. Pl. ÚS 6/96- Otázka rovnosti v souvislosti s osvojením zletilých dětí.....	42
3.2.2.2. Pl. ÚS 36/93- Změna pracovních poměrů u učitelů a vědeckých pracovníků	43
3.2.2.3. Pl. ÚS 53/04 - Rozdílný důchodový věk mužů a žen v závislosti na počtu vychovaných dětí	46
3.2.3. Judikatura z oblasti procesní rovnosti.....	48
3.2.3.1. Pl. ÚS 37/04- Rovnost účastníků řízení v souvislosti s důkazním břemenem	48
3.2.3.2. IV. ÚS 13/98- Rovnost právnických osob	50
3.2.3.3. Pl. ÚS 72/06 – Postavení daňového ručitele a jeho omezená práva ve srovnání s daňovým dlužníkem	51
3.2.4. Shrnutí	53
Závěr	55
Bibliografie.....	57
Anotace/Annotation	61
Klíčová slova/Key words	62

Úvod

Ústavně zakotvený princip rovnosti lze považovat za jeden z klíčových prvků, tvořících základy moderního právního státu. Jeho dodržování by tak mělo být určitým automatismem. Avšak v dnešní době, kdy je většina věcí právně regulována a jsou neustále vytvářeny nové podmínky pro další dělení společnosti do určitých skupin, je stále obtížnější předcházet porušování tohoto principu. V této práci se zabývám principem rovnosti tak, jak ho vnímá a interpretuje Ústavní soud České republiky (dále také jen Ústavní soud). Mělo by tedy dojít především k pochopení významu principu rovnosti jako určitého lidsko-právního ideálu. Zmiňuji zde i jeho právní zakotvení a snažím se alespoň zčásti postihnout problematiku, která v souvislosti s tímto principem vyvstává.

Práce se prakticky skládá ze dvou částí. V první části se zaměřuji především na teoretické seznámení se s institutem rovnosti a dalšími pojmy, které s ním blízce souvisejí, jako je diskriminace, pozitivní opatření apod. Dále zmiňuji nejčastější druhy dělení rovnosti a diskriminace a uvádím i jejich právní zakotvení. Po tomto úvodním seznámení s pojmy následuje druhá část práce, která je tvořena analýzou vybraných rozhodnutí Ústavního soudu, jež princip rovnosti blíže rozvádějí. Tento výběr soudních rozhodnutí jsem rozdělil do dvou skupin, z nichž první obsahuje rozhodnutí, která interpretují princip rovnosti tak, jak je stanovený obecně v úvodu Listiny základních práv a svobod. Druhá skupina rozhodnutí se potom zabývá rovností v konkrétních případech a má posloužit k lepšímu pochopení jejího celkového významu.

Téma rovnosti a konkrétně její interpretace podávané Ústavním soudem jsem zvolil mimo jiné proto, že se s touto problematikou lze setkat prakticky kdekoliv, bohužel však nikoliv v poněkud ucelenější podobě. Literatury zabývající se komplexněji studiem principu rovnosti v judikatuře Ústavního soudu jsem našel velmi málo. Proto bych byl rád, aby dosaženým cílem této práce bylo podání poněkud souhrnnějšího výkladu principu rovnosti v souvislosti s rozhodovací činností Ústavního soudu s tím, že bude obsahovat nejdůležitější a nejzajímavější rozhodnutí, která se tímto principem zabývají.

1. Rovnost

1.1. Co je rovnost, jak ji vnímá společnost?

Rovnost, slovo krátké, ale přece tak široké a obsáhlé. Při jeho vyslovení se každému z nás vybaví něco jiného. Každá taková představa má však určité společné a charakteristické vlastnosti. Vyplývá to i z toho, že s rovností, ačkoliv si to neuvědomujeme, se setkáváme dnes a denně v běžných situacích a přijde nám samozřejmá. Letmo si lze vybavit spousty příkladů, které nás neustále obklopují, jako například právo na stejnou odměnu za stejnou práci, rovné postavení účastníků před soudem, či třeba rovné podmínky u přijímacích zkoušek, kde všichni píší stejný test, skládají ústní pohovory apod. Rovnost je zkrátka všude kolem nás. Je proto vcelku logické, že definici rovnosti není schopen nikdo jednoznačně určit. V každém slovníku či encyklopedii ji můžeme nalézt definovanou poněkud odlišně. Například encyklopedie Diderot ji chápe jako „politický ideál proklamující stejné podmínky, stejná práva a stejný podíl na rozdělování hodnot“¹. Karel Klíma pak zase v encyklopedii Ústavního práva charakterizuje princip rovnosti jako „výraz uznání faktických rozdílů mezi lidmi, který postupně zakládá demokratický požadavek právního státu na určení vzájemné pozice mezi občany a tedy odmítnutí dělení obyvatelstva podle určitých kritérií a přiznání jakýkoliv výhod.“² Jedná se tedy o pojem natolik široký, že zatím ani v právní nauce či praxi nebyl jednotně definován.

Pokud se však rozhodneme rovností zabývat, je nutné ji vykládat za konkrétních okolností a v jednotlivých případech. Tento výklad pak bude záviset především na určitých hodnotách a právech s rovností spojených, na historické době, kdy se rovností zabýváme, a konečně i na celkové společenské situaci. Z logiky věci lze tedy odvodit, že bychom jen těžko mohli posuzovat, zda něco je či není rovné, aniž by zde existovala přímá vazba na konkrétní lidské hodnoty, statky či práva.

Rovnost je spolu se svobodou řazena mezi nejzákladnější pojmy v našem právním systému, které se promítají do všech právních odvětví, tedy jak do práva veřejného, tak soukromého. Oba tyto pojmy jsou ústředními body teoretických koncepcí lidských a občanských práv od jejich vzniku. Ten můžeme soustředit do období, které předcházelo

---

¹ *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*. Praha: Nakladatelský dům OP, 1997. s. 707.

² KLÍMA, Karel a kol. *Encyklopedie ústavního práva*. Praha: ASPI, 2007. s. 528.

velkým revolucím zejména v 17. a 18. století. V dřívějších obdobích zvláště ve starověké a středověké společnosti byly naopak tyto lidsko-právní hodnoty uspořádány hierarchicky, většinou podle statutu získaného narozením bez ohledu na osobní kvality každého člověka.³

Principy rovnosti a svobody byly vždy zákonodárci a tvůrci základních lidsko-právních dokumentů a paktů kladeny do jejich čela. Jmenovitě lze uvést například již Magnu Chartu Libertatum z roku 1215, Petition of rights z roku 1628, Virginské prohlášení práv z roku 1776, Deklaraci práv člověka a občana z roku 1789 či Všeobecnou deklaraci lidských práv z roku 1948, až po novodobé pakty o základních právech člověka.⁴ Všude nalezneme tyto principy většinou v úvodních člancích a na předních místech důležitosti. Je jasně patrné, že princip rovnosti prošel dlouhým vývojem a našel samozřejmě zakotvení i v našem ústavním pořádku. Lze tedy shrnout, že rovnost je řazena mezi nejvíce diskutované a sporné principy, kterými se však společnost začala zabývat až v její moderní politické éře.

1.2. Princip rovnosti v Listině základních práv a svobod

Existence principu rovnosti měla, má a bude mít i v budoucnu velký vliv na tvorbu moderních ústav. Dodržování tohoto principu jeví se jako jeden z nejzákladnějších prvků existence demokratického právního státu. Zákonodárci, soudy a jiné orgány jej musí brát v potaz od počátku své činnosti. Lze se setkat i s označením principu rovnosti jako „základního interpretačního prostředku lidských a občanských práv a svobod“.⁵ V tomto je možné spatřovat určitou garanci dodržování ústavně zaručených práv, neboť od použití tohoto prostředku se odvíjí další postup a činnost těchto orgánů. Nyní se ale zaměřím na ústavní zakotvení tohoto principu v našem právu.

Princip rovnosti lze nalézt především v Listině základních práv a svobod⁶ (dále jen Listina) a to hned v úvodních člancích, což svědčí o jeho důležitosti. Konkrétně hned v článku 1, podle kterého státní moc musí k lidem přistupovat z hlediska toho, že jsou lidé svobodní a rovní si v důstojnosti a právech. Na tomto základním pravidle je vystavěna celá Listina základních práv a svobod a jeho konkrétnější vyjádření je rozvedeno v dalších jednotlivých

³ *Etika a boj s diskriminací*. Praha: Multikulturní centrum Praha, s. 2.

⁴ KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině- 2. Díl. 2. vyd.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 935 (čl. 1 Listiny).

⁵ BLAHOŽ, Josef a kol. *Srovnávací ústavní právo*. Praha: ASPI, 2007. s. 177.

⁶ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

článcích. Z uvedeného článku Listiny jsou důležité zejména pojmy rovnost v právech a rovnost v důstojnosti. Rovnost v důstojnosti je nutné chápat jako zdůraznění podstaty a celé myšlenky Listiny, neboť toto potvrzuje, že se subjektem základních práv stává lidská bytost nadaná určitými vlastnostmi a tyto jí nelze odmítnout či neuznat.⁷ Jak je možné lehce odvodit, tyto základní práva přísluší člověku již ze samotné podstaty jeho existence a důstojnost člověka se, jak ve své knize tvrdí Jan Filip, nevyčerpává jen právem na život.⁸ Druhým aspektem zmíněným v článku 1 Listiny je rovnost v právech. Tuto rovnost lze nalézt promítnutou v celé řadě ustanovení Listiny a to jak v obecných, tak zvláštních.

Shora zmíněná rovnost v právech je vyjádřena i v podobě zákazu diskriminace v článku 3 odst. 1 Listiny. Za diskriminaci se považuje situace, ve které se z určitého důvodu činí rozdíl, někdo se z něčeho vylučuje, v něčem omezuje nebo se někam zařazuje.⁹ Příčin diskriminace je celá řada a Listina se pokouší podat jen jejich obecný výčet. Konkrétně v ustanovení v čl. 3 odst. 1, který pojednává o tom, že základní práva a svobody by se měla zaručovat všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, atd. Diskriminaci a jejímu dělení se podrobněji budu věnovat v další kapitole.

Posledním článkem, který se vyskytuje v úvodu Listiny a týká se rovnosti, je čl. 4 odst. 3, který stanovuje zákonná omezení základních práv a svobod, která musí platit stejně pro všechny případy, které splňují stanovené podmínky.

Kromě těchto tří obecných ustanovení o rovnosti je možné nalézt v Listině i další zvláštní (speciální) ustanovení o rovnosti aplikované již na konkrétnější situace. Tato zvláštní ustanovení mají aplikační přednost před ustanoveními obecnými. Obecná se pak užívají pouze podpůrně.¹⁰ Ze zvláštních ustanovení o rovnosti lze jmenovat např. rovnost vlastnického práva (čl. 11 odst. 1), rovnost volebního práva (čl. 21 odst. 3), rovnost přístupu k voleným a jiným veřejným funkcím (čl. 21 odst. 4), rovnost v soutěži politických sil (čl. 22), rovnost manželských a nemanželských dětí (čl. 32 odst. 3) a další.

Tímto bych zakončil část věnující se rovnosti zahrnuté v Listině a následně bych krátce pojednal o jejím dělení.

---

⁷ FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001. s. 66.

⁸ Tamtéž

⁹ Tamtéž

¹⁰ GERLOCH, Aleš a kol. *Ústavní systém ČR*. 4. vyd. Praha: Prospektrum, 2002. s. 309.

1.3. Dělení rovnosti

Jak bylo řečeno výše, rovnost je pojem velice obsáhlý, který se nedá jednoduše kategorizovat. V právní nauce a vědě nalezneme mnoho typů kategorizací rovnosti v závislosti na předmětu, kterého se týká, nebo cílů, kam směřuje. Pro moji práci jsem zvolil jako dvě základní kategorie dělení na rovnost materiální a formální, jelikož toho dělení jsem našel hned v několika publikacích a přišlo mi správné se jej držet. V rubrice ostatní rovnosti se následně chci zmínit o dalších kategoriích, které již nejsou tak jasné jako dvě předchozí, a proto je rozebírám zvlášť. Taktéž uvádím i kategorie, které jsou zmiňovány později v části studia judikatury Ústavního soudu.

1.3.1. Formální rovnost

Jako první v pořadí se tedy budu zabývat formální rovností. Základ této kategorizace lze spatřovat již v klasickém pojetí rovnosti od Aristotela, že spravedlivě znamená všem stejně.¹¹ Pod tím lze tedy rozumět varianty, jak stejnému stejně, tak odlišnému odlišně. U formální rovnosti se nezkoumají žádné bližší následky a důsledky její aplikace, taktéž žádné sociální, ekonomické či jiné podmínky, ve kterých se nachází srovnávané subjekty. Lze tedy říct, že se jedná pouze o jakousi rovnost ze zákona, nikoliv však vždy o rovnost faktickou. Formální rovnost se považuje za abstraktní a individualistickou kategorii, která je statická, neměnná, zmražená v čase a prostoru, která se omezuje na rovné zacházení se všemi srovnatelnými jedinci v jeden časový okamžik.¹² Jak uvádí Kristina Koldinská, tato rovnost může být aplikována a využívána zejména v procesním právu a v některých aspektech rovněž v právu správním, zejména tam, kde jsou společenské vztahy silně formalizovány.¹³ Jako ideální příklad mohou posloužit třeba procesní lhůty k podání návrhu, námitek či opravného prostředku, které jsou staveny v procesních předpisech. Jejich nedodržení má nepříznivé důsledky pro účastníka bez ohledu na to, kvůli čemu byla lhůta zmeškána. V některých případech existuje samozřejmě institut prominutí zmeškání lhůty, ale podstata tohoto příkladu

---

¹¹ BOBEK, Michal, BOUČKOVÁ, Pavla, KÜHN, Zdeněk. *Rovnost a diskriminace*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 11.

¹² Tamtéž

¹³ FIALOVÁ, Eva a kol. *Neviditelný problém: Rovnost a diskriminace v praxi*. Praha: Gender Studies, 2010. s. 12.

spočívá v tom, že lhůta je stanovena pro všechny stejně, je dána zákonem a není stanovena v závislosti na sociálních, majetkových či jiných poměrech účastníka.

Tato rovnost může budít dojem, že je dokonalá a nejsnadněji aplikovatelná. Opak je pravdou. Spolu s ní vyvstává několik podstatných problémů a sporů. Zmínil bych zejména problém výběru vhodného srovnávacího prvku neboli komparátoru.¹⁴ Výběr vhodných srovnávacích kritérií je nejdůležitější částí při aplikaci tohoto druhu rovnosti. Může třeba nastat situace, kdy máme těchto prvků hned několik a nevíme, který aplikovat, či nemusíme naopak najít žádný srovnávací prvek. Zejména pro zákonodárce je to proces nesmírně obtížný, neboť většinou oni se při tvorbě zákonů snaží něco definovat, odlišovat a srovnávat a to nemusí být vždy jednoznačné. Jako druhý problém bych viděl složitost posouzení, co lze označit jako legitimní rozlišování a co již nikoliv. Lze například tvrdit, že rozlišování mezi obyvateli s vysokými a nízkými příjmy v otázce daňové politiky nebo rozlišování mezi lidmi s rodinou a bez ní v otázce přidělování obecního bydlení je diskriminační?¹⁵ Dle mého názoru ne, ale může se to jevit na pohled velice sporně. Takovýchto přirozených dělení se vyskytuje velmi mnoho. Nelze tedy s jistotou tvrdit, že každé rozlišování musí být zákonitě nezákonné a diskriminační. To by byl jen malý zlomek problematiky, který se může formální rovnosti týkat. Nyní přejdu k charakteristice druhé kategorie rovnosti, a to rovnosti materiální.

1.3.2. Materiální rovnost

Po předchozím seznámení se s formální rovností, nebude tolik těžké odvodit si základní charakteristické znaky materiální rovnosti. Opět se bude jednat o nějakou rovnost stanovenou zákonem. Odlišnost však bude zejména v posuzování, kdy ji aplikovat a v jejím následném vlivu na postižené subjekty. Včasným zkoumáním tohoto budoucího vlivu je pak možné předejít vzniku nových nerovností. Jedná se o rovnost, která se vyznačuje dynamičností a zájmem na zjištění, jak se jí daří prosazovat a jak dopadá na společnost. Obsahem je tedy rovnost jak *de iure*, čili prosazování všem stejně za každé situace podle zákona, tak i *de facto*, čili zkoumání dopadu prosazované rovnosti na situaci jednotlivce a reagováním na vývoj situace potřebnými změnami.¹⁶ Je to rovnost, která se mění a vyvíjí

---

¹⁴ BOBEK, Michal, BOUČKOVÁ, Pavla, KÜHN, Zdeněk. *Rovnost a diskriminace*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 13.

¹⁵ FREDMAN, Sandra. *Antidiskriminační právo*. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2007, s. 7.

¹⁶ BOBEK, Michal, BOUČKOVÁ, Pavla, KÜHN, Zdeněk. *Rovnost a diskriminace*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 17.

postupně i vzhledem k vývoji jejího zkoumání. Cílem je dosažení takové situace, kdy je nastolena rovnost nejenom z hlediska zákona a především v reálných případech.

Jako ideální příklad na pochopení je možné uvést současnou debatu o zavedení školného či zápisného na vysokých školách. Pokud by takové položky byly do zákona o vysokých školách začleněny, z hlediska zákona by se nejednalo o porušení rovnosti, neboť by placení bylo zavedeno všem žadatelům či studentům vysokých škol bez rozdílu. Je však důležité vzít v potaz různé sociální, ekonomické a další aspekty týkající se jednotlivých studentů a žadatelů. Stanovením placení školného by některým z nich mohlo být zamezeno dostudovat či vůbec zahájit studium. Došlo by tak k jejich nerovnému postavení a bylo jim tudíž omezeno právo na vzdělání. Je nutné zanalyzovat, jaké dopady by měla taková změna v systému školství a případně poté zauvažovat o možnostech, jak těmto dotčeným osobám umožnit studium či jeho dokončení. Tím je potom garantována rovnost v materiálním smyslu, tedy hlavně v zabývání se dopady a následky aplikace rovnosti a zabránění vzniku budoucích nerovností.

V materiální rovnosti vidím správný směr pojmání rovnosti. Každý moderní demokratický stát by měl být povinen zajišťovat rovnost i mezi lidmi, kteří nejsou stejní a nemají stejné životní podmínky. Zajištění takové rovnosti směřuje k zohlednění specifické situace a výchozí pozice každého jedince. V dosažení materiální rovnosti pak lze spatřovat určitý cíl, ke kterému směřuje nejen každá dobrá právní norma zaměřená na rovnost, ale i každá dobrá složka sociální politiky zaměřená na totéž.¹⁷

1.3.3. Ostatní

V právní vědě není jasné, zda se má rovnost příležitostí a výsledků zařadit přímo jako podkategorie materiální rovnosti nebo zda je nutné je brát samostatně. Jednotlivé kategorie se vzájemně prolínají a překrývají, ale od materiální rovnosti se přece jen každá liší. Není proto snadné je zahrnout pod jednu kategorii. Některé publikace tak činí, jiné nikoliv. Já jsem pro snadnější orientaci v mé práci zvolil dělení na samostatné kategorie.

---

¹⁷ FIALOVÁ, Eva a kol. *Neviditelný problém: Rovnost a diskriminace v praxi*. Praha: Gender Studies, 2010. s. 12.

1.3.3.1. Rovnost příležitostí- „stejně na startu“

Jak bylo řečeno, rovnost příležitostí má mnoho společného s rovností materiální. V prvé řadě se však musí vzít v potaz, že se jedná o rovnost zabývající se pouze její určitou částí a to konkrétně příležitostmi. Základní myšlenku lze spatřovat v tom, že rovnosti nemůže být nikdy dosaženo, pokud budou mít všichni lidé rozdílné startovní podmínky.¹⁸ Proto je tedy tato rovnost založena především na zkoumání podmínek mezi jedinci, které vedou k tomu, že nemají stejné výchozí podmínky při získávání přístupu ke společenským právům, statkům, apod. Následně je zde snaha o odstranění těchto překážek a tedy postavení subjektů na stejnou úroveň. To se může uskutečnit pomocí pozitivních opatření, jako jsou např. zvláštní vzdělávací kurzy, sociální kurzy, školení, opatření podporující rodinu apod.¹⁹ Blíže se o pozitivních opatřeních zmíním ještě v další části této teoretické práce.

Je nutné dodat, že toto pojetí rovnosti vede k přílišnému zaměření a podřízení se práva na individuální zacházení utilitárnímu důrazu na výsledky.²⁰ Tedy výsledek celku předčí individuality. Jde o dosažení rovnosti pouze na začátku a to, zda dojde poté k opravdové rovnosti jako celku ve výsledku, se již nezkoumá. V tom může být spatřována hlavní nevýhoda této kategorie rovnosti. Například ani nastolení rovných podmínek při přijímacích pohovorech do zaměstnání nemůže zajistit rovnost ve výsledku přijetí. Rovnost příležitostí může nastavit stejné podmínky pro ženy po mateřské, osoby postižené či jinak pracovně znevýhodněné oproti běžným uchazečům, přesto však nemusí mít žádný vliv na úspěšnost přijetí těchto kandidátů. Tolik k příkladu, který slouží spíše pro ilustraci.

1.3.3.2. Rovnost výsledků- „stejně v cíli“

V návaznosti na rovnost příležitostí je třeba ihned uvést rovnost výsledků. Z logiky věci se tyto dvě kategorie velice doplňují. Většinou se aplikují obě naráz zejména tak, že se nastaví stejné podmínky a poté se zkoumají výsledky. Po jejich zhodnocení pak dochází znovu k aplikaci různých pozitivních opatření, kterými má být dosaženo rovnosti ve výsledku. Dá se říci, že stěžejní částí tohoto typu rovnosti je zkoumání a vyhodnocování výsledků, které jsou relativně snadno kvalifikovatelné. Pracuje se zde hodně s grafy, sociologickými

¹⁸ BOBEK, Michal, BOUČKOVÁ, Pavla, KÜHN, Zdeněk. *Rovnost a diskriminace*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 18.

¹⁹ Tamtéž s. 19.

²⁰ FREDMAN, Sandra. *Antidiskriminační právo*. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2007, s. 13.

výzkumy, tabulkami apod. Problémem však může být, že není vždy jasné, které výsledky jsou pro rovnost relevantní a které nikoliv.²¹ Další problematickou částí může být i to, že se zabýváme pouze výsledky a nikoliv příčinami. Nelze si tedy příliš dobře představit aplikaci této rovnosti při řešení některých dlouhodobých problémů. Zde je nutné obšírnější a detailnější zkoumání jak příčin, tak následků.

Dále lze odvodit, že rovnost výsledků se zaměřuje na spravedlivější rozdělení konečných výhod, přičemž toto rozdělení může být vedeno směrem k jednotlivci, určité skupině nebo na dosažení proporcionalního zastoupení.²² Jak je možné pochopit již z těchto několika souvislostí, rovnost výsledků je tak pravým opakem formální rovnosti, kde jsou problémy skupin či jednotlivců prakticky irelevantní.

Rovnost výsledků lze též označit jako kolektivní rovnost, neboť určujícím faktorem je příslušnost individuálního jedince k určité skupině.²³ Poměry tohoto jedince se poté zkoumají jednotlivě, ale výsledky se vztahují na celou skupinu, do níž je zařazen. Stejně jako předchozí typy rovnosti má i tato svá negativa a pozitiva a myslím, že snadno lze dovodit, že ji taktéž nelze aplikovat na jakékoliv případy.

1.3.3.3. Akcesorická a neakcesorická rovnost

Toto dělení rovnosti nelze nalézt v mnoha publikacích a právní věda jej ani za dělení nepovažuje. Jelikož jsou ale tyto dvě kategorie rovnosti zmiňovány v kapitole o studiu judikatury Ústavního soudu, považuji za nutné je krátce vymezit již v teoretické části.

Je to tedy dělení, které bylo stanoveno Ústavním soudem jako důsledek toho, že v některých případech byla rovnost posuzována jako samostatná kategorie a v jiném případě pouze ve spojitosti s jiným základním právem. Na základě tohoto soud dospěl k závěru, že je třeba rovnost rozdělit na akcesorickou a neakcesorickou. Akcesorická rovnost zakazuje jakoukoliv diskriminaci v přístupu k základním právům zaručeným v Listině a není tedy samostatným základním právem. Jejího porušení se tak lze dovolat pouze ve spojení s určitým jiným základním právem.²⁴ Tyto skutečnosti Ústavní soud judikuje hned v několika

---

²¹ Tamtéž

²² *Etika a boj s diskriminací*. Praha: Multikulturní centrum Praha, s. 2.

²³ BOBEK, Michal, BOUČKOVÁ, Pavla, KÜHN, Zdeněk. *Rovnost a diskriminace*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 21.

²⁴ HOLLÄNDER, Pavel. *Základy všeobecné státovědy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 124.

rozhodnutích, z nichž některé jsou i obsahem části studia judikatury a chápe tak tuto rovnost zcela jednoznačně. Nutno dodat, že s akcesorickou rovností se spojuje především článek 3. odst. 1 Listiny.

Naopak s rovností neakcesorickou se bude spíše spojovat článek 1. Listiny. Její význam pak lze chápat asi tak, že se jedná o právo samostatné, které již bude vynutitelné samo o sobě a nebude vyžadováno spojení s jiným základním právem.²⁵ Ústavní soud však tuto rovnost v žádném rozhodnutí jasně nespecifikuje, proto její význam nelze interpretovat zcela jednoznačně.²⁶

1.3.4. Pozitivní opatření

V návaznosti na předchozí obsah je nutné si nyní vyložit, co si pod tímto pojmem lze představit. Je možné se s ním setkat především u materiální rovnosti, popřípadě rovnosti příležitostí a výsledků. Pozitivní opatření (někdy se též lze setkat s označením afirmativní akce) je možné definovat jako úmyslné zvýhodnění určité skupiny, které není poskytováno zbylé části populace.²⁷ Taktéž se lze setkat s popisem, že se jedná o rozdílný přístup za účelem odstranění důsledků diskriminace, předcházení nebo vyrovnání nevýhod, které vyplynuly z toho, že je osoba příslušná k určité skupině, na níž se vztahují diskriminační kritéria stanovené v zákoně.²⁸ Jako praktický příklad může posloužit situace, kdy je třeba osoba se zdravotním postižením zvýhodněna, co se odvodu daní týče, aby byla pro zaměstnavatele snáze zaměstnatelná, a dostávalo se tak těmto osobám větších možností uplatnění v zaměstnání, než v případě rovného zacházení jako se zdravými osobami. Dále lze jmenovat např. vzdělávací kurzy, různá školení, stanovování kvót při přidělování pozic nebo upřednostňování určitého kandidáta a jiné.

Pokud je pozitivní opatření užíváno, je dobré si i shrnout argumenty a důvody jejich zavádění. V průběhu času se v rámci doktrinální a justiční praxe vykrystalizovaly 4 hlavní důvody pro jejich uplatňování, a to následující:

1. náprava předchozích křivd;
2. redistribuce statků;

²⁵ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. s. 129.

²⁶ BOBEK, Michal, BOUČKOVÁ, Pavla, KÜHN, Zdeněk. *Rovnost a diskriminace*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 183.

²⁷ Tamtéž s. 22.

²⁸ FERRANOVÁ, Eva. *Problematika rovných*. s. 18.

3. větší reprezentace menšinových skupin;
4. větší sociální soudržnost, snižování sociálního napětí.²⁹

Na závěr je, si myslím, podstatné dodat, že pozitivní opatření by měla být zaměřena na odstranění pouze objektivních překážek, tedy nikoliv problémů, které nastaly jen v určitých individuálních případech. V neposlední řadě je též důležité zmínit, že po dosažení svého účelu musí být zvýhodnění na základě pozitivního opatření ukončeno.³⁰

---

²⁹ BOBEK, Michal, BOUČKOVÁ, Pavla, KÜHN, Zdeněk. *Rovnost a diskriminace*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 28.

³⁰ FIALOVÁ, Eva a kol. *Neviditelný problém: Rovnost a diskriminace v praxi*. Praha: Gender Studies, 2010. s. 19.

2. Diskriminace

O diskriminaci se toho zejména v poslední době namluví hodně a toto slovo vyvolává spoustu emocí. Skoro by se dalo říci, že to je ideální téma na debatu, neboť většinou platí, že co člověk, to jiný názor nato, zda je určité jednání diskriminační či nikoliv. Obecně si tento pojem většina lidí spojuje s problémy menšin. Není však rozhodně pravda, že se týká pouze jich. Lze obecně říci, že diskriminace má velmi mnoho podob. Člověk se s ní může setkat dnes a denně ve svém okolí, zejména v souvislosti s věkem, pohlavím, či sociálním původem. Takové setkání však nebude povětšinou příjemné a může mít velice negativní následky jak pro dotčeného jedince, tak pro jeho okolí. Pro obyčejného člověka je obecně těžké se v této problematice zorientovat. V této části se pokusím stručně a jasně objasnit, co je diskriminace, jaké jsou její základní typy dělení a kde ji nalezneme právně zakotvenou.

2.1. Pojem

Pojem diskriminace pochází z latinského slova *discriminare* neboli rozlišovat. Může být definována jako „znevýhodnění z určitých důvodů (tzv. diskriminačních důvodů) oproti někomu jinému, tj. odlišné zacházení s jednotlivcem nebo skupinou osob, motivované jejich odlišností.“³¹ Též lze přijmout definici, že se jedná o „situaci, v rámci které je s určitou osobou ve srovnatelné situaci zacházeno méně výhodným způsobem než s osobou jinou z důvodu její příslušnosti k určité předem právními normami vymezené skupině osob.“³² Z definic tedy odvozují, že za diskriminaci se nepovažuje jakékoliv rozdílné zacházení s jinou osobou nebo skupinou osob, ale pouze takové, které je určitým způsobem znevýhodňuje a může jim ve svém důsledku přivodit újmu. Diskriminace může představovat široké spektrum činností, preferenčního zacházení či vylučování. Neomezujeme ji však pouze na situace, kdy dojde přímo k porušování rovnosti, ale i na situace, kdy postačí pouze ohrožení možností jejího uplatnění.³³ Krátce ještě k diskriminačním důvodům. Považují se za ně určité lidské vlastnosti či charakteristiky, které jsou stanoveny zákony a dle kterých je zakázáno

---

³¹ FALTOVÁ, Michaela, ZUNT, Tomáš. *Malý průvodce diskriminační problematikou*. Český Krumlov: Informační centrum občanského sektoru - ICOS, 2008. s. 3.

³² FIALOVÁ, Eva a kol. *Neviditelný problém: Rovnost a diskriminace v praxi*. Praha: Gender Studies, 2010. s.17.

³³ Tamtéž s. 14.

diskriminovat³⁴. Bývají většinou ústavně zakotveny a spočívají v demonstrativním výčtu kritérií, podle kterých nesmí být rozlišováno. Lze se s nimi setkat například v čl. 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod nebo v čl. 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod³⁵. Za diskriminační kritéria tak je možné považovat pohlaví, věk, zdravotní stav, sociální původ a jiné.

2.2. Právní zakotvení

Kde vůbec tedy lze nalézt právní úpravu diskriminace? Na prvním místě jmenujme především Listinu základních práv a svobod, dále poměrně nedávno přijatý Antidiskriminační zákon³⁶, který zapracovává příslušné předpisy Evropských společenství a navazuje na Listinu základních práv a svobod. Nalezneme v něm komplexní úpravu zásad rovného zacházení a zákazu diskriminace v jednotlivých společenských oblastech. Dále lze nalézt diskriminaci částečně upravenou v zákoně o zaměstnanosti³⁷, v zákoníku práce³⁸, či v zákoně o ochraně spotřebitele³⁹. V těchto jde zejména o speciální úpravu ochrany subjektů zaměstnanců a spotřebitelů jako slabších stran. V neposlední řadě chci zmínit i některé úmluvy o lidských právech, kterými je Česká republika vázána, zejména Úmluvu o odstranění všech forem diskriminace⁴⁰ či výše zmíněnou Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod a další. Pro úplnost dodejme, že diskriminaci nalezneme upravenou i v rámci evropského práva a to v Listině základních práv Evropské unie.⁴¹

2.3. Dělení

V současné době je možné se v našem právním systému setkat s rozdělením diskriminace na přímou a nepřímou, doplňovanou dalšími kategoriemi obtěžování,

---

³⁴ ČIŽINSKÝ, Pavel a kol. *Diskriminace - manuál pro pracovníky institucí*. Praha: Poradna pro občanství, občanská a lidská práva, 2006, s. 11.

³⁵ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících

³⁶ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), ve znění pozdějších předpisů

³⁷ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů

³⁸ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

³⁹ Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁰ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 95/1974 Sb., o Mezinárodní úmluvě o odstranění všech forem rasové diskriminace

⁴¹ Listina základních práv Evropské unie (2007/C 303/01)

sexuálním obtěžováním, pronásledováním, pokynem k diskriminaci a naváděním k diskriminaci. Všechny tyto kategorie jsou jmenovány a definovány v antidiskriminačním zákoně. Jedná se tedy o ucelenou kategorizaci dělení diskriminace, což do přijetí tohoto zákona v našem právním řádu nebylo.

2.3.1. Přímá diskriminace

Legální definici nalezneme v antidiskriminačním zákoně v čl. 2 odst. 3. Přímou diskriminaci lze chápat jako určité jiné nakládání s osobou či skupinou osob (zpravidla méně výhodně), a to na základě určitých charakteristik, než by bylo nakládáno s jinou osobou či skupinou osob ve srovnatelné situaci.⁴² Na základě této definice, můžeme tedy přímou diskriminaci chápat jako určité vyčlenění jednotlivce či skupiny z kolektivu, které je mu k tíži a není z žádného úhlu pohledu ospravedlnitelné.⁴³ Tento druh diskriminace lze nalézt většinou v situacích, které jsou i pro laika snadno pochopitelné. Pro ilustraci můžu uvést situaci, kdy by například byla jako uchazeč o práci odmítnuta žena jen z důvodu pohlaví, i když by jinak splňovala všechny předpoklady a byla ještě k tomu jediný uchazeč. Jedná se tedy o jasnou přímou diskriminaci z důvodu pohlaví. Tento příklad je uveden velmi jednoznačně z důvodu snadné pochopitelnosti, je však jasné, že ne vždy lze tyto situace, ve kterých se diskriminovaný subjekt nachází, tak snadno porovnat s jinými. Toto porovnávání je stěžejní úlohou soudů při posuzování a rozhodování, zda došlo k diskriminačnímu jednání či nikoliv. Jak se lze následně přesvědčit i v judikatuře Ústavního soudu, ne každé odlišné jednání je považováno za diskriminaci.

2.3.2. Nepřímá diskriminace

Nepřímá diskriminace jako druhá kategorie představuje obtížněji pochopitelný pojem oproti předchozí přímé diskriminaci. Hlavní problém, se kterým se právní věda a praxe v souvislosti s touto kategorií setkává, je takový, že ani rovné zacházení a podmínky nemusí vždy mít za následek vyřešení nerovností ve společnosti. Jak uvádí Sandra Fredman, stejné

---

⁴² JAGER, Petr, MOLEK, Pavel. *Svoboda projevu a diskriminace*. Praha: Auditorium, 2007. s. 15.

⁴³ BOBEK, Michal, BOUČKOVÁ, Pavla, KÜHN, Zdeněk. *Rovnost a diskriminace*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 43.

zacházení s lidmi bez ohledu na jejich odlišné charakteristiky často upevňuje rozdíly a může vést ke vzniku nových nerovností.⁴⁴

Legální definici lze nalézt v čl. 3 odst. 1 antidiskriminačního zákona. O nepřímou diskriminaci se jedná, pokud je jedinec nebo skupina osob vystaven/a zdánlivě neutrálnímu rozhodnutí, opatření či praxi, která způsobuje znevýhodnění osob patřících do určité skupiny v porovnání s osobami, které do této skupiny nepatří.⁴⁵ Podstata problému nepřímé diskriminace spočívá zejména v aplikační a obecné rovině. Aplikační rovina spočívá v nerovném dopadu aplikace určitého rozhodnutí, opatření či praxe na osobu, popřípadě skupinu osob. Řešením je taková interpretace tohoto rozhodnutí, která je v souladu s principem rovnosti. Obecná rovina spočívá v celkové vadné konstrukci normy a řešením je v tomto případě její kompletní přepracování.⁴⁶

Nejlépe si nepřímou diskriminaci můžeme ukázat na jednoduchém příkladě. Jednalo by se o ni třeba, když by v požadavcích na práci uklízeče odpadků na ulici bylo vyžadováno vysokoškolské vzdělání, třebaže se o tuto práci uchází v drtivé většině kategorie obyvatel se středním a nižším stupněm vzdělání a pro výkon této manuální práce není vůbec potřebné.

2.3.3. Obtěžování, sexuální obtěžování, pronásledování, pokyn a navádění k diskriminaci

Jako další kategorii diskriminace uvádím obtěžování, sexuální obtěžování a pronásledování. Tyto pojmy jsou poměrně snadno pochopitelné a nedochází zde k takovým problémům jako například u výše rozebraných kategorií diskriminace. U všech nalezneme legální definice v antidiskriminačním zákoně, konkrétně v čl. 4 odst. 1-5. Obtěžováním rozumíme nežádoucí chování, jehož záměrem nebo důsledkem je snížení důstojnosti osoby nebo vytvoření zastrašujícího, nepřátelského, ponižujícího, pokořujícího nebo urážlivého prostředí.⁴⁷ Můžeme sem zařadit například šíření pomluv, urážlivé poznámky, narážky, dvojsmysly, rasové vtipy apod. Určitým speciálním druhem obtěžování pak je sexuální obtěžování. Tím rozumíme stejné chování jako obtěžování, které má však sexuální povahu.

---

⁴⁴ FREDMAN, Sandra. *Antidiskriminační právo*. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2007, s. 102.

⁴⁵ *Etika a boj s diskriminací*. Praha: Multikulturní centrum Praha, s. 3.

⁴⁶ BOBEK, Michal, BOUČKOVÁ, Pavla, KÜHN, Zdeněk. *Rovnost a diskriminace*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 53.

⁴⁷ *Etika a boj s diskriminací*. Praha: Multikulturní centrum Praha, s. 4.

Dále bych chtěl zmínit pronásledování. Pronásledováním můžeme rozumět určité nepříznivé zacházení s osobou, k němuž došlo na základě podání stížnosti, podpoře jiné stížnosti, podnětu apod., jehož cílem bylo dovolat se práv, která zaručují ochranu před diskriminací.⁴⁸ Bude jím např. situace, kdy zaměstnance nepříznivě postihuje zaměstnavatel za to, že proti němu podal žalobu proti diskriminaci.

Posledními dvěma kategoriemi diskriminace jsou pokyn a navádění k diskriminaci. Pokyn k diskriminaci chápeme podle antidiskriminačního zákona jako určité zneužití podřízenosti postavení druhého, které má sloužit k diskriminačnímu jednání. Za příklad z praxe může sloužit pokyn vedoucího podniku směřovaný vedoucímu personálního oddělení, aby nebyly přijímány osoby s určitým náboženským vyznáním či barvou pleti.

Konečně za navádění k diskriminaci považujeme dle antidiskriminačního zákona situaci, kdy někdo někoho přesvědčuje, utvrzuje, nebo navádí k tomu, aby diskriminoval nějakou třetí osobu.

Na tomto místě bych tedy zakončil teoretickou část práce, která měla za cíl spíše seznámit a připravit čtenáře na analytickou část práce. V té se s pojmy zde rozebíranými setkáváme často a je nutné v nich mít jasno. Doufám, že po prostudování této části si již každý dokáže udělat alespoň rámcovou představu o pojmech rovnost a diskriminace, má přehled o jejich dělení a v neposlední řadě i ví, kde by našel jejich právní zakotvení.

---

⁴⁸ FALTOVÁ, Michaela, ZUNT, Tomáš. *Malý průvodce diskriminační problematikou*. Český Krumlov: Informační centrum občanského sektoru - ICOS, 2008. s. 5.

3. Judikatura Ústavního soudu ČR

V této části práce bych se chtěl zabývat rozbořem judikatury Ústavního soudu ČR. Vzhledem k její značné obsáhlosti a omezenému rozsahu této diplomové práce jsem se rozhodl zabývat pouze vybranou částí. Pro přehlednost je tato kapitola rozdělena na část obsahující rozbořování stěžejních nálezů Ústavního soudu zabývajících se principem rovnosti z obecného hlediska, zejména jeho interpretací dle článků 1 a 3 odst. 1 v Listině základních práv a svobod. Jedná se o nálezy obsahující jakési základní postuláty a zásady ohledně mnou zkoumaného principu rovnosti, které se prolínají téměř každým pozdějším rozhodnutím Ústavního soudu až do současnosti, soud na ně bohatě a opakovaně odkazuje a ztotožňuje se s nimi ve své konstantní judikatuře. Proto si zasluhují bližší pozornost.

Další část bude věnována výběru judikatury vztahující se k jiným článkům Listiny základních práv a svobod, které se principem rovnosti zabývají konkrétněji ve vztahu ke speciálním případům a které již nejsou nositeli stěžejních zásad a výroků, přičemž se však o stěžejní zásady vyjádřené v předchozích zásadních nálezech opět opírají a z těchto vycházejí. Do této části jsem se rozhodl zařadit příklady judikatury z různých právních odvětví a oblastí života, aby bylo možno si reálně představit, v jakých životních situacích a na jakých místech se lze s problematikou rovnosti (nerovnosti) setkat, a jaké jednání tedy soud konkrétně v praxi považuje za rovné.

Moje metodika vyhledávání a následného studia judikátů spočívala především v práci s webovým vyhledávačem Nalus⁴⁹, který je dostupný na internetových stránkách Ústavního soudu. Toto je důležité zmínit, neboť citace a odkazy jsou vedeny především pod spisovými značkami, které používá tento vyhledávač. Jako způsob vyhledávání jsem zvolil položky princip rovnosti v předmětu řízení, rovnost v právech a povinnostech či pojem rovnost v populárním názvu, a poté jsem zkoumal jednotlivé judikáty, které mi díky této metodě vyhledávání vyhledávač zobrazil. Dále mi též cennými pomůckami byly i komentáře a početná literatura, kde jsem našel další odkazy na judikaturu, a mohl tak doplnit a utřídit jejich výběr, který jsem měl již ze samotného Nalusu.

---

⁴⁹ Dostupné na <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>.

3.1. Princip rovnosti v judikatuře Ústavního soudu ČR- obecně

3.1.1. Pl. ÚS 22/92- Starobní důchody a relativnost rovnosti⁵⁰

Jako první bude předmětem mého zájmu náleží pléna Ústavního soudu ČSFR ze dne 8. 10. 1992. Během vyhledávání a studia judikatury jsem našel velmi mnoho rozhodnutí, které z tohoto nálezu čerpaly nebo na jeho závěry odkazovaly. I v komentářích a literatuře nacházíme tento judikát vždy na předních místech důležitosti.

Nejprve je třeba krátce zmínit, čeho se judikát týkal. Jednalo se o případ, který byl iniciován skupinou poslanců, kteří tvrdili, že přijetím zákona o státním rozpočtu federace ČSFR pro rok 1992⁵¹ a změně některých dalších zákonů, díky kterým měly být zvýšeny daně poživatelům starobního důchodu ze sociálního zabezpečení (daň ze mzdy, příjmu a literární a umělecké činnosti), došlo k porušení několika článků Listiny, konkrétně článku 1 nebo-li rovnosti v právech, článku 3, zaručující všem lidem práva a svobody bez rozdílu postavení a článku 4, který se týká ukládání povinností při zachování základních práv a svobod. Dále mělo dojít i k porušení článků 5 a 7 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech⁵², které zakazují omezení nebo odchýlení od práva na stejnou odměnu za práci stejné hodnoty bez jakékoliv diskriminace, taktéž Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, jmenovitě článku 26, zaručujícího každému právo na účinnou ochranu proti jakékoliv diskriminaci, a konečně článků 2 a 3 Úmluvy č. 111 o diskriminaci v zaměstnání a povolání⁵³, které zabezpečují rovnou příležitost a stejné zacházení v zaměstnání a povolání bez jakékoliv diskriminace. Po projednání věci dospěl Ústavní soud k následujícím stěžejním závěrům promítnutým do výroku rozhodnutí, které budou následně rozebrány.

Především hned v úvodu konstatoval, že „rovnost občanů před zákonem nebyla chápána jako abstraktní kategorie, ale vždy byla přiřítána k určité právní normě, pojímána ve vzájemném poměru různých subjektů apod.“⁵⁴. Z toho je možné odvodit, že rovnost nemá být chápána jako neohraňovaná kategorie, ale je nutno ji konkretizovat určitou právní normou.

⁵⁰ Nález pléna Ústavního soudu ČSFR ze dne 8. 10. 1992, sp. zn. Pl. ÚS 22/92 (dále jen Pl. ÚS 22/92)

⁵¹ Zákon č. 578/1991 Sb., o státním rozpočtu federace na rok 1992 a o změně daňových a některých dalších zákonů

⁵² Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech

⁵³ Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 465/1990 Sb., o sjednání Úmluvy o diskriminaci (zaměstnání a povolání) (č. 111) a Úmluvy o ochraně pracovníků před ionisujícím zářením (č. 115)

⁵⁴ Pl. ÚS 22/92

Jedná se o natolik široký pojem, že pokud by se bral v potaz pouze jako abstraktní, došlo by k mnoha konfliktům a sporům o jeho výklad.

Pokud jde tedy o v úvodu Ústavním soudem zdůrazňovanou zásadu, že rovnost není kategorií abstraktní, ale že je vždy přiřítána k určité právní normě a pojmána ve vzájemném poměru různých subjektů, tuto lze považovat vzhledem k výše uvedenému za zcela logickou a nikterak převratnou, neboť jakoukoliv zásadu, ať již v oblasti práva či v jiné oblasti života, lze vždy aplikovat pouze za konkrétních okolností na určitý případ, skupinu osob, věcí, v určitém čase, místě a souvislostech. Lze si těžko představit, že bychom v jakémkoliv právním předpise či v životní situaci pouze konstatovali, že všichni jsou si rovni, aniž bychom konkrétně specifikovali v čem, v jakých právech, povinnostech, za jakých okolností, atd. S ohledem na výše uvedené nelze než se s touto jednoduchou a zcela základní zásadou ztotožnit.

Dále Ústavní soud rozvíjí tuto zásadu v tom smyslu, že rovnost tak, jak je pojmána moderními ústavami, požaduje pouze odstranění neodůvodněných rozdílů⁵⁵, což představuje právě onu rovnost relativní. Pokud bychom chápali rovnost jako absolutní, tak by to znamenalo, že by stát v mezích svých možností odstranil všechny faktické nerovnosti. Tato představa, pokud ji promítneme do konkrétních souvislostí, je logicky zcela nereálná a ve svém důsledku diskriminační a opět vedoucí k nerovnosti subjektů. Jako praktický příklad lze uvést situaci, kdyby všechny subjekty bez ohledu na věk, vzdělání, pracovní dobu a výkonnost pobíraly stejnou mzdu nebo by všechny subjekty ve státě měly nárok na stejný typ bydlení, vybavení bytu či jiné životní požitky, na stejnou zdravotní péči bez ohledu na to, zda si platí zdravotní pojištění apod. Zkrátka by si všechny subjekty byly rovny ve všem a za všech okolností bez ohledu na konkrétní osobní, místní a časové souvislosti. Takovýto význam principu rovnosti dovedený až do absurdnosti jistě nemají ustanovení listin či paktů o základních právech a svobodách na mysli.

Následně soud vyslovil názor, že „ani svrchovanost státu nezakládá pro stát možnost ukládání libovolných daní, třebaže by se tak stalo na základě zákona“⁵⁶. V tomto spatřuji zákaz libovůle, který chápu samozřejmě jako základní myšlenku u jakéhokoliv práva a svobody, neboť libovolné jednání je jistě nežádoucí. Již jen samotné uložení daní všem, kteří splnili určité kritérium, nepovažujeme tedy za porušení principu rovnosti, je však nutné toto

---

⁵⁵ Tamtéž

⁵⁶ Tamtéž

jednání odůvodnit racionálními a objektivními kritérii⁵⁷, což je jev velice logický a samozřejmý, neboť zejména v oblasti základních práv a svobod je u jakéhokoliv zásahu do nich potřeba vše pečlivě zhodnotit a odůvodnit. Představa libovolného nakládání s právy a svobodami bez racionálního a objektivního odůvodnění nezapadá do koncepce žádného demokratického právního státu a lze se s ní setkat spíše v zemích, kde dodržování těchto práv a svobod není samozřejmostí. V rozebíraném případě se jako důvody pro zavedení daní uváděly přínos do státního rozpočtu, získání nových pracovních míst a zajištění skutečné rovnosti mezi občany před zákonem. Ústavní soud však za dostatečně odůvodněný a prokázaný důvod považoval pouze přínos do státního rozpočtu a byl to nakonec i jeden z důvodů, proč návrhu poslanců vyhověl a zrušil napadená ustanovení týkající se zvýšení daní.

Další názor obsažený v nálezu soudu představuje ten, že „pokud zákon určuje prospěch jedné skupiny a zároveň tím stanoví neúměrné povinnosti skupině jiné, může se tak stát pouze s odvoláním na veřejné hodnoty“⁵⁸. Soud tak navázal na zkoumání porušení principu rovnosti z hlediska racionálních a objektivních důvodů a přidal k nim další hledisko pro posouzení, a to veřejné hodnoty.

Ústavní soud dále judikoval, že „speciální normy mohou pro určité obory stanovit zvláštní kritéria rovnosti, která ze všeobecného principu neplynou, protože aplikací zásady rovnosti nejsou stanoveny tak přesné meze, aby vylučovaly jakékoliv volné uvážení těch, kteří ji aplikují.“⁵⁹ Tento názor soudu je možné chápat asi tak, že lze určitými normami princip rovnosti upravovat pro konkrétní situace, obory či okruh subjektů. Princip rovnosti stanovený obecně v Listině nemůže obsahovat natolik široké spektrum možností jeho aplikace, jak je vyžadováno v běžných situacích a případech. Je nutné ho chápat jako princip, se kterým lze manipulovat a upravovat si jej, musí však být zachovány podmínky zákazu libovůle a zachování legitimního cíle. Tento postoj a názor Ústavního soudu mi přijde naprosto samozřejmý a pochopitelný, neboť vyloučením stanovení zvláštních kritérií rovnosti by vlastně došlo k tomu, že by se dalo jako nerovné označit cokoliv vzhledem k obecnosti vyjádření principu rovnosti v člancích Listiny.

V závěrečné části odůvodnění bylo Ústavním soudem uvedeno, že „v zásadě nelze vyloučit, aby zákonodárce stanovil diferencované daně podle zásady, že výkonnější subjekt

---

⁵⁷ Tamtéž

⁵⁸ Tamtéž

⁵⁹ Tamtéž

bude odvádět vyšší daně. Není však možno postupovat opačně a více zatížit hospodářsky a sociálně slabší subjekty. Je věcí státu, aby v zájmu zajištění svých funkcí rozhodl, že určité skupině poskytne méně výhod než jiné. Ani zde však nesmí postupovat libovolně.⁶⁰ Tady soud rozvádí výše zmíněné názory, zejména co týče stanovení zvláštních kritérií rovnosti omezených zákazem libovůle. Je více než logické, že někdy je nutné ve veřejném zájmu omezit některá práva jedné skupiny na úkor druhých. Musí to ale být vždy odůvodnitelné. V tomto případě měl soud na mysli stanovení vyšších daní občanům výkonnějším (movitějším) ve prospěch občanů méně výkonných (finančně slabších). Můžeme si však představit další situace, kdy v zájmu společnosti dochází k nerovnostem, aby bylo dosaženo rovnosti celkové. Jako například při výběru zdravotního, nemocenského či sociálního pojištění apod. Zde se též vyskytují situace, kdy ekonomicky aktivní obyvatelstvo přispívá neaktivním v zájmu rovného přístupu ke zdravotnictví, důchodům, apod. Lze si těžko představit opačný postup ve zmíněných příkladech a situacích. I soud tuto variantu jednoznačně odmítl. V této části lze tedy s Ústavním soudem opět souhlasit a s jeho názory se ztotožnit.

Tento judikát se stal stěžejním pro další vývoj a tvorbu judikatury Ústavního soudu. Přestože jeho „stáří“, dá-li se to tak nazvat, je poměrně vysoké, myšlenky a názory v něm obsažené mi přijdou neustále aktuální a nadčasové. Jedná se vlastně o abstrakt názorů, ve kterých je i docela upozaděn skutkový děj věci a soud se spíše zaměřil na právní zakotvení a stanovení principu rovnosti tak, jak jej chápeme a rozumíme dnes. Bez znalosti tohoto rozhodnutí by asi byl další postup studia judikatury nepředstavitelný a velice obtížný.

3.1.2. Pl. ÚS 4/95- Autorizovaní architekti a akcesorita rovnosti⁶¹

Na návrh prezidenta republiky v tomto případě Ústavní soud zkoumal, zda nedošlo k porušení principu rovnosti tím, že zákonodárce v zákoně o výkonu povolání autorizovaných architektů⁶² umožnil dva režimy podmínek pro výkon jednoho povolání. Konkrétně se domáhal zrušení ustanovení § 34 výše zmíněného zákona, jež umožňoval výkon povolání jednak těm, kteří již autorizaci měli na základě předchozího právního předpisu, a těm, kteří jej nabyli na základě nového. Postup zákonodárce byl nejdříve takový, že autorizaci podle

⁶⁰ Tamtéž

⁶¹ Nález Ústavního soudu ze dne 7. června 1995, spis. zn. Pl. ÚS 4/95 (dále jen Pl. ÚS 4/95)

⁶² Zákon č. 360/1992 Sb. o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě, ve znění zákona 164/1993 Sb.

předchozí úpravy neuznával a bylo nutné ji v určité přechodné době znovu nabýt podle úpravy nové. Později však přistoupil k jinému řešení a autorizace uznal i podle předchozí úpravy a vznikl zde spor mezi osobami, které autorizaci již měly a těmi, co ji měli teprve nabýt. Ústavní soud návrh nakonec zamítl. Dospěl k tomu díky několika závěrům, které se promítly do výrokové části nálezu.

Ústavní soud se hned v úvodu zaměřil na výklad principu rovnosti a označil jej jako určitou sociální hodnotu konstituující hodnotový řád společnosti.⁶³ Poté se pustil do dle mého názoru obtížně pochopitelného výkladu, kde se zmiňoval například o egalitařském univerzalizmu, konstatoval, že neexistuje žádný recept na určení, co všechno by mělo být rovné, několikrát zmiňoval, že pojetí rovnosti se neustále vyvíjí a dokonalosti je možné dosáhnout až teprve v cíli společenského a historického vývoje atd.⁶⁴ Nejlépe si lze myšlenku soudu vyložit na tomto konkrétním případě s autorizacemi architektů tak, že nelze vždy s jistotou říci, že co je rovné dnes, bude rovné i zítra. Postup zákonodárce, kdy jednou něco za rovné nepovažuje, ale s odstupem času svůj postoj přehodnotí, je, si myslím, logický a správný. Zaleží však na konkrétním případě. Z jiné stránky lze tyto výše zmíněné názory Ústavního soudu pochopit i tak, že dokonalé rovnosti vlastně nedosáhneme nikdy, neboť vývoj společnosti je stále neukončený a neustále se mění. Lze si těžko představit, že bychom dospěli do stavu, kdyby se žádné odvětví práva a názory na něj nevyvíjely dál.

Z výkladu bylo tedy jasné, že Ústavní soud přikládá principu rovnosti opravdu velikou důležitost a snažil se o jeho co možná nejzákladnější interpretaci, kterou by navázal a doplnil své předchozí názory.

Dalším podstatným a pro judikaturu významným názorem Ústavního soudu bylo, že „nerovnost v sociálních vztazích, má-li se dotknout základních lidských práv, musí dosáhnout intenzity zpochybňující alespoň v určitém směru již samu podstatu rovnosti. Tak se zpravidla děje tehdy, je-li s porušením rovnosti spojeno i porušení jiného základního práva [...] Zatímco totiž svoboda je obsahově dána přímo podstatou jednotlivce, vyžaduje rovnost zpravidla mezičlánky, relaci k jiné sociální hodnotě.“⁶⁵ V této formulaci názoru Ústavního soudu spatřuji určité prvky akcesorické rovnosti neboli posuzování porušení rovnosti nikoliv samotné, ale ve spojitosti s jiným základním právem. Jedná se o první, ale zásadní zmínku o

---

⁶³ Pl. ÚS 4/95

⁶⁴ Tamtéž

⁶⁵ Tamtéž

tomto typu rovnosti. Podle mě se v tomto případě přímo nabízí určité spojení rovnosti s jiným základním právem. Rovnost ohledně uznávání či neuznávání autorizací bezprostředně navazuje a souvisí s právem na podnikání, které inženýři a architekti nemohli vykonávat. Je tak logické, že se spolu s porušením rovnosti museli dovolávat i tohoto základního práva, které je s ní spojené. Ústavní soud tedy v tomto případě vyjádřil jednoznačný příklon k rovnosti akcesorické.

Na základě shora rozebraných myšlenek a názorů Ústavní soud rozhodl, že v daném případě k porušení principu rovnosti nedošlo a návrh zamítnul. Poukazoval, že sice byly zákonodárcem zřízeny dvě kategorie osob, vykonávající stejné povolání za různých podmínek, ale v tomto rozlišení nespatořoval natolik intenzivní porušení rovnosti, které by odůvodňovalo zrušení ustanovení zákona a tím i těchto kategorií.

Když bych měl podle své úvahy zhodnotit postup soudu, dá se říci, že byl poněkud chaotický či lépe řečeno těžko pochopitelný. Ústavní soud v nálezu popisuje velice jednoduché myšlenky a názory docela nesrozumitelně a používá k tomu vcelku zastaralých až, řekl bych, archaických pojmů. Možná to bylo jen mou osobou, ale zabralo mi nějaký čas, než jsem pochopil, co bylo v nálezu přesně myšleno. Je však nutno dát za pravdu výkladu soudu v tom smyslu, že posuzování rovnosti se časem a zejména vývojem společnosti mění. I když v tomto konkrétním případě bych jako ideální řešení viděl, aby autorizace byly automaticky uznávány již od počátku. Přece jen vzdělání a osvědčení s ním získané, by se mělo i vzhledem ke změně režimu považovat stále za stejně hodnocené. Co se týče výroku o posouzení míry intenzity porušení základních práv, chápu jej asi tak, že soud tím hlavně potvrdil, že samotné porušení principu rovnosti nelze vždy automaticky chápat jako protiprávní, ale musí být v konkrétním případě zkoumáno, v jaké míře k němu došlo.

3.1.3. Pl. ÚS 47/95- Rovnost pro odškodnění obětí perzekuce versus tvrdost zákona⁶⁶

Stěžovatelka se v tomto případě domáhala vyplacení jednorázového odškodnění, které bylo poskytováno obětem nacistické perzekuce. Toto odškodnění jí však bylo zamítnuto z důvodu nesplnění podmínky stanovené v ustanovení §3 odst. 1 písm. b) zákona o poskytnutí

---

⁶⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 02. 04. 1996, sp. zn. Pl. ÚS 47/95 (dále jen Pl. ÚS 47/95)

jednorázové peněžní částky některým obětem nacistické perzekuce⁶⁷. Zde bylo uvedeno, že odškodněna může být i osoba, jejíchž manželství s postiženým občanem existovalo v době jeho postižení. V tomto požadavku existence manželství spatřovala stěžovatelka rozpor s principem rovnosti garantovaném v Listině. Návrhem Ústavnímu soudu se tedy domáhala zrušení tohoto ustanovení v zákoně. Argumentovala především tím, že tuto podmínku manželství u ní nebylo možné splnit z důvodu tehdy platných zákonů a přísnější germanizaci v oblasti, ve které se s postiženým nacházela. Dále stěžovatelka v návrhu uvedla, že jakmile to zákony dovolovaly, s postiženým uzavřela manželství, které trvalo až do jeho smrti. V této následné existenci manželství též spatřovala důvod pro nárok na jednorázové odškodnění.

Ústavní soud se zabýval nejprve vyjádřením Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. V tom bylo vysvětleno, proč se zákonodárce rozhodl pro tento způsob odškodnění a stanovení podmínek pro oprávněné osoby. Způsob reparací byl zvolen zejména z finančního hlediska, neboť měl mít formu spíše humanitárního gesta a nemělo jít o hromadné odškodnění. Okruh oprávněných subjektů byl pak stanoven tak, aby zahrnoval osoby nejvíce postižené perzekucí. Tento cíl sám zákonodárce označil jako obtížný, neboť ani rozšířením okruhu adresátů by podle něj nedošlo k naprosté dokonalosti a byla zde možnost, že by se vyskytl další případ či případy, které by též odůvodňovaly poskytnutí finanční kompenzace.⁶⁸

Ústavní soud poté zhodnotil postup zákonodárce při výběru vhodných kritérií pro vymezení osobního rozsahu zákona a následně dospěl k zásadní otázce: „Lze namítat nerovnost tam, kde zákon stanoví pro všechny subjekty, které lze zahrnout pod osobní rozsah právního předpisu, stejné podmínky nároku?“⁶⁹ Odpověď byla negativní, neboť za nerovnost by soud považoval pouze situaci, pokud by byla určité skupině kladena nějaká další zvláštní podmínka.⁷⁰ V napadeném ustanovení byly však pro všechny vymezené oprávněné subjekty stanoveny podmínky stejné. Zde je nutné si uvědomit, že přijaté zákony a podmínky v nich stanovené nelze upravovat bez omezení. V tomto případě si lze jistě dobře představit, že by odstranění podmínky trvání manželství mělo své opodstatnění, v jiném případě zase třeba nikoliv. Pokud by k odstranění podmínky došlo, rázem by tu bylo nespočet dalších nároků na odškodnění i od osob, které by nebyly natolik přímo dotčené perzekucí postiženého. Například osoby, které uzavřely manželství později a o postiženého se staraly, nebo by se

⁶⁷ Zákon č. 217/1994 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky některým obětem nacistické perzekuce, ve znění zákona 164/1993 Sb.

⁶⁸ Pl. ÚS 47/95

⁶⁹ Tamtéž

⁷⁰ Tamtéž

mohly domáhat odškodnění osoby, které vůbec nebyly rodinnými příslušníky, ale přesto perzekuci nějak s postiženým prožívaly. Dle mého názoru by tímto odstraněním podmínky existence manželství došlo k mnohem většímu porušení rovnosti mezi přímo a nepřímo dotčenými oprávněnými.

Dále zmiňme, že se Ústavní soud krátce zabýval i odkazem stěžovatelky na náleží Ústavního soudu Pl. ÚS 3/94⁷¹ (je též zahrnut do přehledu judikatury). Zde se zaměřil na srovnání obou sporných aspektů. Na jedné straně podmínku existence manželství projednávanou v tomto rozhodnutí, na straně druhé podmínku trvalého pobytu vyžadovanou pro nárok na mimosoudní rehabilitaci. Dospěl k závěru, že považuje trvání manželství za součást definice oprávněných osob a nikoliv jako diferenciací a doplňkovou kategorii, jak tak učinil u podmínky trvalého pobytu⁷². Blíže se věnuji tomuto judikátu v jiné části práce, proto považuji toto odůvodnění prozatím za dostačující.

Závěrem za velmi zajímavý považuji názor soudu: „To, že zákonodárce mohl postupovat i jinak, případně umožnit, aby v některých případech (kterým patrně je i případ navrhovatelky) mohl správní orgán odstranit tvrdost zákona, nelze samo o sobě považovat za zvýhodnění či znevýhodnění určité skupiny občanů, byť by i Ústavní soud byl názoru, že takové ustanovení bylo vhodné do zákona vložit.“⁷³ Zde soud víceméně vyjádřil svůj názor, že situaci stěžovatelky chápe a sám považoval její situaci za způsobitelnou pro odškodnění, neměl však v tomto případě žádný prostředek k odstranění tvrdosti zákona. Samotný postup zákonodárce potom neshledal v rozporu s principem rovnosti.

Zákonodárce mohl situaci dle mého názoru vyřešit tím, že by například zavedl ještě jiný zákon pro odškodňování dalších obětí nacistické perzekuce, na které se výše zmíněný zákon nevztahuje, a zde by stanovil kriteria tak, aby byl každý jednotlivý případ posuzován zvlášť. Asi by však i zde docházelo také k častým sporům.

Když se pokusím shrnout vše podstatné, co si lze z tohoto náleží Ústavního soudu odnést, je to skutečnost, že nerovnost se může vyskytovat i v situacích, kdy se zákonodárce snaží o její zmírnění. Je však ze samé podstaty rovnosti jasné, že její dokonalosti nemůže být nikdy dosaženo a vždy zde bude prostor k diskuzím o tom, co je rovné a co nikoliv. Samotnou

---

⁷¹ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 07. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 3/94 (dále jen Pl. ÚS 3/94)

⁷² Pl. ÚS 47/95

⁷³ Tamtéž

okolnost, že zákonodárce nezmírnil či neumožnil zmírnění tvrdosti zákona, pak vcelku logicky nelze považovat samu o sobě za v rozporu s principem rovnosti.

3.1.4. Pl. ÚS 15/02- Stavovští důchodci a pozitivní opatření⁷⁴

Ústavní soud se zde zabýval návrhem Krajského soudu v Brně (dále navrhovatel) na zrušení ustanovení § 78 zákona o důchodovém pojištění⁷⁵. Důvod spatřoval navrhovatel v tom, že toto ustanovení zvýhodňovalo pojištěnce pracující v oblasti hornictví oproti ostatním pojištěncům tím, že jim umožňovalo uznat invaliditu, i když jim zůstala zachována schopnost výkonu soustavné výdělečné činnosti, což u jiných skupin pojištěnců nebylo možné. U těchto skupin pojištěnců, kteří dosáhli k datu 31.12 1995 věk, jenž byl o 10 let a méně nižší než jejich důchodový věk, byly podmínky invalidity posuzovány podle předpisů platných před 1.1 1996, konkrétně podle ustanovení § 25 odst. 3 písm. c) zákona č. 121/1975 Sb., o sociálním zabezpečení⁷⁶ a § 29 odst. 2 písm. c) zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení⁷⁷.

Základ tohoto zvýhodnění navrhovatel spatřoval v úmyslu zákonodárce zohlednit ztíženou možnost pracovního uplatnění horníků blížících se důchodovému věku a taktéž v dobovém vnímání hornické profese za komunistického režimu a domníval se, že takové zvýhodnění již nelze uplatňovat v demokratickém státě. Navrhovatel uznával náročnost a význam hornické profese, za dostatečné zvýhodnění poskytované těmto pojištěncům však považoval možnost předčasného starobního důchodu, který jim byl taktéž umožněn. V napadeném ustanovení tedy navrhovatel viděl pouze nepřiměřenou ochranu a zvýhodnění jedné skupiny pojištěnců oproti ostatním skupinám, jako například tělesně či mentálně postiženým, přestože v jejich začlenění do společnosti a pracovního procesu spatřoval navrhovatel mnohem větší problém než u skupiny pojištěnců z hornických profesí. Ústavní soud dospěl k závěru, že napadené ustanovení nelze prohlásit za rozporné s principem rovnosti, a tudíž návrh na jeho zrušení zamítl.

Ústavní soud úvodem konstatoval, že vzhledem k tomu, že rovnost byla již od počátku chápána jako kategorie relativní, musíme zásadu rovnosti, kterou nalezneme v článku 1

---

⁷⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 01. 2003, sp. zn. Pl. ÚS 15/02 (dále jen Pl. ÚS 15/02)

⁷⁵ Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění zákona č. 420/2002 Sb.

⁷⁶ Zákon č. 121/1975 Sb., o sociálním zabezpečení (konec účinnosti 31. 12. 1993)

⁷⁷ Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění zákona č. 118/1995 Sb.

Listiny, chápat tak, že i když v právním rozlišování v přístupu k určitým právům nesmí být žádný projev libovůle, nelze z toho dovodit závěr, že každému má být přiznáno jakékoliv právo.⁷⁸

Dále soud judikoval, že „ne každé nerovné zacházení s různými subjekty lze kvalifikovat jako porušení principu rovnosti, tedy jako protiprávní diskriminaci jedněch subjektů ve srovnání se subjekty jinými.“⁷⁹ Poté Ústavní soud přistoupil k výkladu podmínek, za nichž by mohlo dojít k porušení principu rovnosti. Především zmiňoval, že musí dojít k rozdílnému zacházení s různými subjekty, které se nacházejí ve stejné nebo srovnatelné situaci, aniž by toto zacházení bylo nějak rozumně a objektivně odůvodněno.⁸⁰ Opětovně tak použil nutnost odůvodnění legitimního cíle racionálními a objektivními důvody, čímž navázal na svá předchozí rozhodnutí.

V projednávaném případě však zejména zkoumal, zda bylo s napadenou skupinou pojištěnců zacházeno jinak než s ostatními skupinami ve srovnatelných situacích. Lépe řečeno, zda zvýhodněné postavení jim poskytované napadeným ustanovením bylo legitimní a přiměřené. Ústavní soud vzal v potaz zejména okolnost, že napadená skupina pojištěnců vykonávala po stanovenou dobu mimořádně namáhavou a fyzicky a psychicky náročnou práci, která měla vliv jak na jejich zdravotní stav, tak na pozdější pracovní uplatnění. Soud poté i usoudil, že zrušením napadeného ustanovení by taktéž mohlo znamenat odebrání již přiznaného důchodu, což by zejména pojištěncům ve vyšším věku mohlo učinit veliké obtíže⁸¹.

Po těchto úvahách shledal ustanovení jako legitimní a přiměřené a nenašel zde žádný důvod pro jeho rozpor s principem rovnosti. Dále judikoval, že zde byl určitý dluh zákonodárce, co se týkalo určitého zvýhodnění vůči zdravotně postiženým. Neshledal však za porušení principu rovnosti pouze to, že zákonodárce jedné skupině poskytne více výhod než jiné, avšak toto musí být rozumně odůvodnitelné a přiměřené.⁸²

Z mého úhlu pohledu Ústavní soud rozvinul v tomto nálezu své myšlenky a teze zakotvené již v předchozích svých rozhodnutích, kde se zabývá rovností. Za podstatné je možné považovat, že nelze určité zvýhodnění poskytnuté některým osobám či skupinám samo

---

⁷⁸ Pl. ÚS 15/02 bod IV.

⁷⁹ Tamtéž

⁸⁰ Tamtéž

⁸¹ Tamtéž

⁸² Tamtéž

o sobě považovat za diskriminační. To je podle mě správné a logické. Zákonodárce by neměl být ve své činnosti zákazem libovůle natolik omezován, aby nesmělo být dáno žádné zvýhodnění určité kategorie osob či skupin. Důležité je obhájení si takového kroku racionálními důvody. Považuji však za nesprávné, že dodatečně nebyla možnost výkonu výdělečné činnosti po přiznání důchodu umožněna i dalším problematickým skupinám osob. Zde vidím stejně jako Ústavní soud veliký dluh zákonodárce, který by se měl napravit.

V tomto nálezu jsem si též mohl ověřit a vidět, jak v praxi fungují pozitivní opatření, zmíněná v teoretické části této práce. Je vidět, že umožněním předčasného důchodu a zachování si možnosti výdělečné činnosti dostává skupina tzv. stavovských důchodců určité zvýhodnění oproti jiným skupinám pojištěnců. Lze to však brát jako nutnost k tomu, aby byla zaručena celková rovnost ve společnosti, kde jedni vykonávají velice namáhavou činnost pro dobro celku, takže jim toto musí být aspoň v této míře vykompenzováno určitými zvýhodněními. Je otázkou, zda nebylo lepší tyto pracovní podmínky těchto skupin pojištěnců upravit natolik, aby jejich práce nebyla natolik náročná a nebezpečná. To je ale spíše od věci. Jinak se nelze než s názory Ústavního soudu plně ztotožnit.

3.1.5. Pl. ÚS 42/04 - Diskriminace mužů v důchodovém pojištění (institut povinné přihlášky)⁸³

V tomto rozhodnutí se Ústavní soud zabýval stížností podanou Nejvyšším správním soudem (dále navrhovatel), kterou se domáhal zrušení ustanovení §5 odst. 3 věty druhé a třetí zákona o důchodovém pojištění⁸⁴. V ustanovení považoval navrhovatel za problematické a rozporné s principem rovnosti to, že se pro účely důchodového pojištění muž považoval za osobu pečující o dítě do věku 4 let, jen pokud ve dvouleté lhůtě od skončení péče podal přihlášku k účasti na důchodovém pojištění. Naproti tomu ženám zákon žádnou takovou povinnost podat přihlášku neukládal. V protikladu proti těmto požadavkům navrhovatele měl být na straně druhé veřejný cíl zákonodárce, spočívající v účelném hospodaření s veřejnými prostředky, kterého se mělo tímto ustanovením dosáhnout. Ústavní soud věc stížnosti vyhověl a napadené ustanovení zrušil.

---

⁸³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 6. 6. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 42/04 (dále jen Pl. ÚS 42/04)

⁸⁴ Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění zákona č. 24/2006 Sb.

V úvodu Ústavní soud judikoval, že „rovnost všech lidských bytostí jako subjektů základních práv a svobod je obsahem v zásadě všech dokumentů chránících lidská práva. Jde mimo jiné i o praktické poznání a uznání hodnoty každého člověka jako takového, bez ohledu na jeho schopnosti, znalosti a užitečnost či prospěšnost pro celek [...] Lze konstatovat, že rovnost svobodného jedince v důstojnosti a právech je základním stavebním kamenem našeho ústavního řádu a promítá se vlastně i do celé Listiny základních práv a svobod.“⁸⁵ Zde je možné opět vidět konstantní názor Ústavního soudu, který má na princip rovnosti, a znovu jej označuje za jeden z nejdůležitějších prvků našeho právního systému a jeho ochranu před nezákonnými zásahy považuje za velmi důležitý cíl své činnosti.

Nově však Ústavní soud ve svých úvahách přikročil k problematice omezení základních práv a svobod. Tato část odůvodnění rozhodnutí byla stěžejní pro jeho výsledek. Soud zde konstatoval, že „k omezení základních práv či svobod sice může zcela výjimečně dojít i v případě jejich kolize s některým z veřejných statků (veřejný zájem), podstatná je však v této souvislosti maxima, podle které základní právo či svobodu lze omezit pouze v případě mimořádně silného a řádně odůvodněného veřejného zájmu při pečlivém šetření podstaty a smyslu omezovaného základního práva. První podmínkou je tedy vzájemné pověřování v kolizi stojícího základního práva a veřejného zájmu (tzv. nepravý konflikt – na rozdíl od střetu dvou základních práv), druhou je požadavek šetření podstaty a smyslu omezovaného základního práva.“⁸⁶ Pro vzájemné poměřování v kolizi stojících základních práv se používá testu proporcionality. Tohoto testu soud využil i v tomto případě, kdy poměřoval v kolizi stojící základní právo a veřejný statek. V tom lze spatřovat veliký posun a určitou novost, neboť Ústavní soud k tomuto kroku doposud nepřistoupil, a i proto se stal tento jeho nález široce diskutovaným.

Jak dovozoval z článku 4 odst. 2 Listiny Jan Wintr, lze testem proporcionality porovnávat jediné dvě základní práva a k jejich omezení může dojít, jen činí-li tak Listina, zákon nebo v případě kolize s jiným základním právem (tj. implicitně též Listinou).⁸⁷ S názorem Ústavního soudu tedy nesouhlasil a dokonce označoval tvrzení soudu ohledně omezení základních práv v případě mimořádně silného a řádně odůvodněného veřejného zájmu za nebezpečné.⁸⁸ S tímto názorem bych se ztotožnit mohl asi jen částečně.

---

⁸⁵ Pl. ÚS 42/04 bod 24.

⁸⁶ Tamtéž bod 29.

⁸⁷ WINTR, Jan. Jak zacházet s ústavním principem rovnosti? *Jurisprudence*, 2007. roč. 16, č. 1, s. 47.

⁸⁸ Tamtéž

Určitě pokud vezmeme čistě právní stránku věci, z Listiny nemůžeme odvodit žádné omezení základních práv v souvislosti s veřejnými hodnotami či statky. Když však na věc pohlédnu z hlediska čistě racionálního, nemohu jinak než dát spíše za pravdu soudu. Mohou se jistě vyskytnout situace, kdy je nutné některé základní právo omezit v zájmu nediskriminace určitých skupin společnosti. Konkrétně tento případ s důchody mi přijde velice vhodný pro volbu tohoto omezení.

Ústavní soud po provedení testu proporcionality dospěl k závěru, že napadené ustanovení je v rozporu s principem rovnosti. Neshledal zde zejména podmínku potřebnosti, která spočívá v porovnání použitého prostředku ve srovnání s jinými prostředky, které slouží k dosažení téhož cíle. Konstatoval, že zde došlo aplikací napadeného ustanovení k diskriminačnímu jednání ve vztahu na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří dle 30 odst. 1 Listiny, neboť napadené ustanovení bez dostatečných důvodů znevýhodňovalo jeden subjekt vůči druhému, i když se oba nacházely ve srovnatelném postavení, tím, že jednomu byla stanovena podmínka podání přihlášky a druhému nikoliv.⁸⁹

Na tomto rozhodnutí mi přijde jako nejpodstatnější to, že se Ústavní soud pustil do řešení problematiky omezení principu rovnosti vzhledem k veřejným hodnotám, zejména aplikací testu proporcionality. Tento nový postup soudu se u právní veřejnosti nedočkal vřelého přijetí a jak už bylo uvedeno výše, byl i celkem kritizovaný. Z mého úhlu pohledu to však není natolik vážný problém. Naopak oceňuji, že byl Ústavní soud schopen prosadit a uvést některé své metody a postoje, i když se nemusely setkat s kladnou odezvou a širokým souhlasem. Jak už ve své konstantní judikatuře soud uváděl, rovnost se vyvíjí a osciluje v čase⁹⁰, a je tedy potřeba zareagovat na možné diskriminační situace i jinými novými způsoby.

3.1.6. Shrnutí aneb co si odnést?

Judikatura Ústavního soudu týkající se obecně rovnosti je velmi bohatá a rozsáhlá. Co se týče interpretace principu rovnosti, mohu však konstatovat, že je velmi ustálená. Myšlenky a názory rozebrané ve výše zmíněných judikátech se neustále opakují a je na ně často odkazováno. Mnoho nového se již také nedá vymyslet a je dobře, že právní věda a veřejnost

---

⁸⁹ Pl. ÚS 42/04 bod 29.

⁹⁰ Pl. ÚS 4/95

se může opřít o stálou a neměnnou interpretaci tohoto principu obsaženého v úvodu Listiny. Výše rozebraná rozhodnutí jsem záměrně uvedl v takovém pořadí, v jakém by měl být tento princip poznáván a pochopen. Je určitě možné si vědomosti a názory prohloupit na spoustě dalších rozhodnutí, neboť je dobré i posuzovat, v jakých případech se soud rozhodl tak či onak. Každopádně za tímto výběrem si stojím a myslím, že obsahuje ty nejdůležitější rozhodnutí, které Ústavní soud k obecné interpretaci principu rovnosti vydal.

Abych tedy shrnul, co je nejpodstatnější ohledně rovnosti obsažené v úvodních článcích Listiny. Ústavní soud ČR se ztotožnil a přejal chápání principu rovnosti tak, jak jej chápal již federální Ústavní soud. Bral tedy rovnost jako kategorii relativní, jež vyžaduje odstranění pouze neodůvodněných rozdílů, a odmítnul jednoznačně absolutní chápání, tedy že by každé dělení či rozlišování bylo považováno za protiprávní. Jakékoli omezování v základních právech, rozdílné zacházení či dělení potom musí být odůvodněno objektivními a racionálními důvody, které spočívají většinou ve veřejném zájmu či ochraně základních práv druhých. Soud dále nepovažuje rovnost za abstraktní pojem, který by existoval sám o sobě, ale téměř vždy vyžaduje jeho relaci k nějakému jinému základnímu právu či svobodě. V neposlední řadě zmiňme využití testu proporcionality, který používá Ústavní soud při řešení kolize dvou a více základních práv či svobod nebo v případě kolize veřejných hodnot a základních práv. Tento test se pak skládá z hledisek vhodnosti, potřebnosti a závažnosti.

Relativnost, konkrétnost, objektivní a racionální kritéria, zákaz libovolného jednání, proporcionalita. Pět bodů, které Ústavní soud musí bezpodmínečně brát v potaz při každém svém rozhodnutí zabývajícím se rovností. Myslím, že jejich znalost a dobré pochopení bude užitečné každému a pomůže pochopit jejich další rozvedení a konkretizaci na jednotlivých případech rozebraných v další části diplomové práce.

3.2. Příklady uplatnění principu rovnosti v judikatuře Ústavního soudu ČR v různých právních odvětvích

V této kapitole bych se, jak jsem v úvodu uvedl, chtěl věnovat výběru judikatury vztahující se k dalším článkům Listiny základních práv a svobod, které se principem rovnosti zabývají konkrétněji ve vztahu ke speciálním případům a jednotlivým právním odvětvím. Jedná se o opět o určitý můj výběr, který byl proveden díky webovému vyhledávači Nalus,

doplňovaný studiem příslušné literatury. Pro lepší přehlednost jsem zvolil rozdělení do několika kapitol označených podle práv, kterých se rozebírané judikáty týkají.

3.2.1. Judikatura z oblasti práva vlastnického

Vlastnické právo, jako právo výlučného panství nad určitou věcí, lze nalézt v Listině v článku 11, kde je stanoveno právo každého vlastnit majetek, záruka dědění, podmínky omezení vlastnictví a vyvlastnění či ukládání daní a poplatků. Myslím si, že vlastnické právo každý chápe jako jedno z práv, kde by k porušování rovnosti nemělo docházet. Ústavní soud však ve své judikatuře řešil i množství případů s vlastnictvím spojených. Považuji tedy užitečné zde uvést dva podobné případy, kde je v jednom k porušení principu rovnosti došlo a v druhém zase nikoliv. Tyto potom doplňuji zajímavým rozhodnutím zabývajícím se výpovědí z nájmu.

3.2.1.1. Pl. ÚS 3/94- Rovnost z hlediska nabývání vlastnictví, podmínka trvalého pobytu⁹¹

Jednalo se zde o návrh skupiny poslanců (dále navrhovatel), ve kterém se domáhali zrušení 1. části ustanovení §3 odst. 1 zákona o mimosoudních rehabilitacích⁹². Zde byly stanoveny podmínky pro oprávněné osoby, které mohly podat návrh na navrácení majetku, který jim byl zabrán státem v období od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990. Konkrétně se jednalo o podmínky státního občanství ČSFR a trvalého pobytu na tomto území. Obě musely být splněny současně. V podmínce trvalého pobytu navrhovatel spatřoval porušení principu rovnosti v návaznosti na porušení ustanovení s čl. 1, 4, 10 Ústavy ČR⁹³, čl. 1, 3, 4, 11 odst. 1, 36, 38, 42 Listiny základních práv a svobod a konečně čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Dále navrhovatel tvrdil, že lhůty k podání návrhu na navrácení majetku, které byly stanoveny na 6 měsíců na přihlášení se k majetku a 1 rok na podání návrhu k soudu, byly neúměrně krátké a požadoval, aby tyto lhůty znovu běžely od účinnosti tohoto rozhodnutí. Ústavní soud dospěl k následujícím názorům, které se promítly do odůvodnění výroku. V tomto nakonec výše uvedená tvrzení

---

⁹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 07. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 3/94 (dále jen Pl. ÚS 3/94)

⁹² Zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění zákona č. 116/1994 Sb.

⁹³ Ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

navrhovatele uznal za opodstatněná a napadenou část ustanovení zrušil a zavedl i nový běh lhůt od data účinnosti tohoto nálezu.

Hned na úvod Ústavní soud judikoval, že „je třeba uvážit, zda za existence pouze relativní rovnosti potencionálně zainteresovaných fyzických osob může ústavněprávní koncepce základních práv České republiky tolerovat existenci zužujícího ustanovení co do okruhu subjektů práva podle kritéria trvalého pobytu na území České republiky“.⁹⁴ Toto lze vyložit asi tak, že soud zkoumal, zda nebyla podmínka státního občanství již dostačujícím kritériem pro nabývání vlastnictví. Státní občanství mohly nabýt pouze fyzické osoby a tím byl už tak velmi zúžen okruh možných vlastníků na základě rehabilitací. V dalším výkladu tuto myšlenku rozvedl a své zkoumání zaměřil na tři oblasti.

V první oblasti se zabýval posouzením článku 11 odst. 2 Listiny, ve kterém je uvedena možnost státu stanovit podmínky pro nabytí vlastnického práva. Zde konstatoval, že na základě uvedeného ustanovení není zákonodárce zmocněn ke stanovení dalších podmínek kromě státního občanství, ať už v rámci restitučního procesu či obecně.⁹⁵ Ani v jiných ústavních předpisech pak Ústavní soud žádné takové zmocnění nikde nenalezl. Kritérium trvalého pobytu tedy nemělo oporu v zákonném ustanovení.

Ve druhé oblasti se soud zabýval významem trvalého pobytu obecně. Dospěl k názoru, že by měl sloužit především k evidenčním účelům a měl by se vyskytovat hlavně v oblasti veřejnoprávních předpisů.⁹⁶ Zákon o mimosoudních rehabilitacích však Ústavní soud do této kategorie nezařadil, naopak jej považoval za soukromoprávní předpis.

V poslední třetí oblasti zkoumal, zda podmínkou trvalého pobytu nebylo porušeno právo na svobodu pohybu zaručené článkem 14 odst. 1 Listiny. Ačkoliv toto právo nebylo navrhovatelem vůbec namítáno, soud dospěl k závěru, že k jeho porušení došlo.

Když Ústavní soud shrnul výše uvedené důvody, dospěl k názoru, že zákonodárce zavedením podmínky trvalého pobytu založil nerovnost mezi osobami, které měly dle zákona o mimosoudních rehabilitacích nabýt vlastnictví. Neshledal zde žádné objektivní ani racionální důvody pro zachování této podmínky, posoudil návrh jako opodstatněný a

---

⁹⁴ Pl. ÚS 3/94

⁹⁵ Tamtéž

⁹⁶ Tamtéž

napadenou část ustanovení zrušil. Taktéž uvedl, že napadené lhůty pro nároky vlastníků by se měly posuzovat od účinnosti tohoto nálezu.

Na tomto rozhodnutí jsem si mohl ověřit hned několik dříve získaných poznatků. Především se jednalo o zákaz libovůle, který byl v tomto případě zákonodárcem nedodržen. Zavedení podmínky trvalého pobytu bylo určitou neodůvodněnou nadbytečností, kterou se Ústavnímu soudu podařilo ze zákona o mimosoudních rehabilitacích odstranit. Tento institut, jak uvedl soud, patří především do oblasti veřejného práva a slouží spíše k evidenčním účelům. Nedovedu tedy příliš pochopit jeho návaznost na navrácení majetku v rehabilitacích. S tím souvisí i hledání objektivních a racionálních odůvodnění. Tyto důvody jsem stejně jako Ústavní soud v tomto případě nenalezl. Je dobré si uvědomit i určitý automatismus zkoumání těchto podmínek ze strany soudu a tím návaznost na předchozí názory a postupy, zejména co se týče legitimního cíle a jeho odůvodnění.

3.2.1.2. Pl. ÚS 33/96- Rovnost z hlediska nabývání vlastnictví, podmínka státního občanství⁹⁷

Jednalo se o případ podobný, ale s opačným výsledkem. Proto velice stručně ke skutkovému ději. Ústavní soud se zde opět zabýval návrhem na zrušení ustanovení §3 odst. 1 zákona o mimosoudních rehabilitacích, v němž bylo jako podmínka pro nabytí majetku stanoveno státní občanství. Tuto podmínku považoval návrhové za v rozporu s principem rovnosti a domáhal se jejího zrušení. Ústavní soud dospěl k zamítavému rozhodnutí.

Již v předchozím judikátu se Ústavní soud krátce podmínkou státního občanství zabýval. V tomto rozhodnutí se však této podmínce věnoval důsledněji a uvedl následující názory, které byly podkladem zamítavého rozhodnutí. Zabýval se především interpretací článku 11 odst. 2 Listiny a označil jej jako speciální ustanovení k ústavnímu principu rovnosti všech subjektů ohledně nabývání a ochrany vlastnického práva⁹⁸.

Dále judikoval, že „jakkoli čl. 11 odst. 2 Listiny vytváří ústavní prostor pro omezení vlastnických práv osob bez státní příslušnosti České republiky, je nutno jej interpretovat s ohledem na čl. 4 odst. 4 Listiny, tj. s ohledem na požadavek minimalizace každého ústavně

---

⁹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 04. 06.1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/96

⁹⁸ Tamtéž

akceptovatelného omezení základního práva nebo svobody restriktivně.⁹⁹ Uvedené chápu asi tak, že ačkoli toto ustanovení zakládá možnost nabývání vlastnictví pouze ve prospěch státních občanů, nemělo by to být automatickým pravidlem, ale naopak by se měly hledat i varianty, jak dosáhnout stejného cíle s co nejmenšími omezeními těchto základních práv.

Ústavní soud taktéž posuzoval cíl zákona o mimosoudních rehabilitacích a zjistil, že měl nejen sloužit ke zmírnění majetkových škod, ale měl být užíván i jako určitá forma privatizace majetku. Ta pak byla zákonodárcem cílena především na státní občany, kteří podle něj měli k nabytému majetku lepší vztah, co se hospodaření s ním týče, a z toho důvodu byla zvolena podmínka existence státního občanství.¹⁰⁰ S ohledem na výše uvedené tedy Ústavní soud rozhodl, že zde nedošlo k porušení principu rovnosti a návrh zamítl.

V tomto případě byly názory a kroky Ústavního soudu alespoň pro mě očekávané a logické. Zajímavé bylo označení ustanovení čl. 11 odst. 2 Listiny jako speciálního ustanovení k principu rovnosti. Mohu si tak potvrdit teoretické dělení rovnosti na obecnou a speciální. V požadavku minimalizace omezování základních práv spatřuji prvky testu proporcionality, zejména co týče kritérií vhodnosti a potřebnosti. I když to Ústavní soud v rozhodnutí nezmiňuje, musel podle mě tento test brát v potaz. Taktéž v poslední části, kdy soud zjišťoval cíl zákona o mimosoudních rehabilitacích, vidím, že se snažil vždy nacházet racionální a objektivní kritéria, která se mohou při omezování principu rovnosti uplatnit.

3.2.1.3. Pl. 42/03- Výpověď z nájmu družstevního bytu¹⁰¹

V tomto případě se Ústavní soud zabýval návrhem Obvodního soudu pro Prahu 7 (dále navrhovatel), jímž byla napadána ustanovení § 711 odst. 1 písm. g) a § 711 odst. 1 písm. h) občanského zákoníku¹⁰², která byla podle navrhovatele v rozporu s čl. 1 Ústavy ČR a s čl. 1, čl. 4 odst. 2 a 4, čl. 10 odst. 2 a čl. 14 odst. 1 Listiny. Šlo o ustanovení, která se týkala výpovědi z nájmu bytu z důvodu jeho neužívání. Navrhovatel viděl porušení principu rovnosti v tom, že se napadené ustanovení aplikovalo jak na nájemce družstevních bytů, tak na nájemce bytů nedružstevních, ačkoli se jednalo o různé subjekty v rozličných postaveních. Použitím tohoto ustanovení tak mělo dojít k výraznému zvýhodnění prvně jmenované skupiny

---

⁹⁹ Tamtéž

¹⁰⁰ Tamtéž

¹⁰¹ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 03. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 42/03 (dále jen Pl. ÚS 42/03)

¹⁰² Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 56/2006 Sb.

nájemců zejména v tom ohledu, že jim výpovědi nájmu nezanikalo členství v družstvu a tím mělo dojít k popírání smyslu existence bytových družstev. Navrhovatel se tak domníval, že by právní úprava výpovědi nájmu měla být upravena pro každou skupinu zvlášť a tím mělo být zohledněno specifické postavení obou skupin nájemců. Požadoval tedy zrušení napadených ustanovení. Ústavní soud návrh zamítl a to zejména díky níže rozebraným názorům.

V první řadě Ústavní soud judikoval, že princip rovnosti lze pojímat ve dvou rovinách, a to v rovině formální a faktické a tvrdil, že „není pochyb o tom, že úlohou zákonodárce je zajistit při tvorbě právního řádu všem adresátům právních norem formální rovnost, avšak s ohledem na skutečnost, že v reálném světě přírody i společnosti existuje z řady důvodů faktická nerovnost, musí zákonodárce v odůvodněných případech zvažovat i případy normativního zakotvení nerovnosti, která například odstraní faktickou nerovnost nebo jiný handicap. [...] I tam, kde se zákonodárce nevydal cestou vědomého zvýhodnění slabšího, aby pro konkrétní životní situaci dal přednost rovnosti faktické před formální, ponechává orgánu, který pozitivní právo aplikuje, prostor pro řešení napětí mezi neúplností psaného práva a povahou konkrétního případu cestou aplikace ústavních principů v materiálním pojetí právního státu (soudcovská diskrece).“¹⁰³ V tomto dělení spatřuji podobnost s dělením rovnosti na formální a materiální, jak byla uvedena v teoretické části. Ústavní soud užil názvu formální rovnost, kdežto materiální nazval faktickou rovností. Smysl a význam tohoto dělení však považuji za stejný. Můžeme tak vidět promítnutí teorie a právní praxe. Co však Ústavní soud dodává k výše uvedenému dělení navíc je to, že zmiňuje i soudcovskou diskreci, která je určitě jednou z možností, jak ulevit přílišné tvrdosti zákona, a může velmi pomoci při řešení problémů souvisejících s rovností.

Ve svém dalším výkladu Ústavní soud poznamenal, že „navrhovatel zaměňuje kategorii rovnosti ve výše naznačeném pojetí vztahujícím se důsledně k subjektům práva za „rovnost“ mezi právními instituty.“¹⁰⁴ Tento závěr Ústavní soud potvrdil tím, že provedl detailní rozbor postavení subjektů členů družstva a nečlenů. Shledal zde určité rozdílné postavení obou subjektů, které však nemělo vázanost na titul výpovědi z nájmu, ale mělo základ již v samotném právním vztahu, do něhož subjekty vstoupily¹⁰⁵.

---

¹⁰³ Pl. ÚS 42/03 bod 58.

¹⁰⁴ Tamtéž bod 59.

¹⁰⁵ Tamtéž

Ústavní soud shrnul své výše uvedené názory a konstatoval, „že napadená ustanovení nepředstavují zásah do ústavně chráněného principu rovnosti, neboť nejde o rozlišování mezi právy a povinnostmi nájemců ani vzhledem k tradičně zapovězeným kritériím (viz čl. 3 odst. 1 Listiny), ani vzhledem k jinému postavení, nýbrž jde o srovnávání právních institutů nájmu družstevního a nedružstevního bytu, na něž ústavně chráněný princip rovnosti nedopadá.“¹⁰⁶ V závěru odůvodnění můžeme najít i odkaz Ústavního soudu na jeho předchozí rozhodnutí, kde zastával názor, že nelze namítat nerovnost tam, kde jsou pro všechny subjekty stanovené stejné povinnosti.¹⁰⁷ Tento pak aplikoval právě na toto rozhodnutí.

Když tedy mohu shrnout výše uvedené, Ústavní soud nedospěl k názoru, že by byl institut výpovědi nájmu, který byl stanovený stejně pro všechny skupiny nájemců, v rozporu s principem rovnosti, naopak tvrdil, že tento institut nelze pod tento princip vůbec podřadit. Nedošlo zde vlastně ani k žádnému diskriminačnímu jednání ze zakázaných kritérií, jako je pohlaví, rasa, náboženské vyznání apod. Pravidla pro vstup do nájemního vztahu a následná výpověď byly stanoveny stejně pro všechny. Co je tedy asi nejdůležitější z tohoto rozhodnutí, je nemožnost aplikace principu rovnosti na jakýkoliv právní vztah, ale je vždy nutné zkoumat jeho konkrétní relaci k dotčeným hodnotám. Zamítavé rozhodnutí Ústavního soudu tedy shledávám za správné a rozumně odůvodněné.

Na úplný závěr této části práce si dovoluji v souvislosti s vlastnickým právem položit otázku, zda je toto právo omezováno zákazem diskriminace či nikoliv? Odpověď není jednoznačná, záleží na tom, zda je více preferováno absolutní chápání vlastnického práva a tedy jeho neomezenosti či zda je více soustředěna pozornost i na vlastnická práva ostatních a je tedy omezitelné.¹⁰⁸ Mohu se asi jednoznačně přiklonit k variantě druhé. Vlastnické právo určitě nezařazují k právům absolutním a tedy neomezitelným, neboť z mého úhlu pohledu je to určitě jedno z práv, které musí být regulováno a částečně omezováno, jak ve prospěch společnosti, tak i ostatních vlastníků.

---

¹⁰⁶ Tamtéž bod 61.

¹⁰⁷ Pl. ÚS 47/95

¹⁰⁸ ČIŽINSKÝ, Pavel. ŠTĚPÁNKOVÁ, Martina. *Antidiskriminace - pravdy a mýty o rovnosti*. Praha: Poradna pro občanství, občanská a lidská práva, 2007. s. 12.

3.2.2. Judikatura z oblasti práva rodinného, pracovního, sociálního zabezpečení

V této části se budu zabývat třemi rozhodnutími, z nichž každé zasahuje do jiné oblasti práva. Princip rovnosti je úzce provázán jak s právem rodinným, tak pracovním a konečně i právem sociálního zabezpečení, což bych chtěl demonstrovat na níže rozebraných rozhodnutích, která mi přišla velice zajímavá a lze si na nich dokázat určité postupy a názory, které jsou Ústavním soudem aplikovány.

3.2.2.1. Pl. ÚS 6/96- Otázka rovnosti v souvislosti s osvojením zletilých dětí¹⁰⁹

Ústavní soud se zde zabýval návrhem Krajského soudu v Brně (dále navrhovatel) na zrušení ustanovení § 65 odst. 2 zákona o rodině¹¹⁰, ve kterém bylo stanoveno, že osvojit lze jen nezletilého, a to jen je-li mu to ku prospěchu. V tomto napadeném ustanovení viděl navrhovatel porušení principu rovnosti a zákazu diskriminace, neboť dle jeho názoru privilegovalo nezletilé děti před zletilými a odkázal na rozpor s ustanoveními čl. 1, čl. 3 odst. 1, čl. 32 Listiny v návaznosti na Úmluvu o právech dítěte¹¹¹. Navrhovatel se domníval, že toto ustanovení bylo výlučným právem pouze nezletilých dětí, ačkoliv nebylo jako zvláštní právo uvedeno v Úmluvě o právech dítěte, z nichž byla odvozována zvláštní ochrana dětí stanovená v článku 32 Listiny. Ústavní soud dospěl k následujícím názorům, které ho vedly k zamítavému výroku rozhodnutí.

Nejprve přistoupil ke zkoumání, zda nedošlo k porušení rovnosti v samotném institutu osvojení ve vztahu vůči osvojitelům. Ti měli v otázce osvojení zásadní vliv, neboť bez jejich právního aktu, kdy přijímají osvojence za svého, k němu nemohlo vůbec dojít. Ústavní soud tedy zhodnotil podmínky, které byly vyžadovány po osvojitelích, a neshledal na nich nic, co by bylo v rozporu s principem rovnosti. Pro každého byly podmínky nastaveny stejně, neboť všichni mohli osvojit pouze nezletilé dítě. Ve vztahu k osvojitelům tedy Ústavní soud došel k závěru, že k žádnému diskriminačnímu jednání nedošlo.

Dále soudu zbývalo vyřešit otázku, která byla hlavním předmětem návrhu, a to zda nedošlo k porušení principu rovnosti tím, že do okruhu osvojenců nebyly zařazeny i osoby zletilé. Ústavní soud uznal, že z hlediska právní úpravy je postavení osob nezletilých a

¹⁰⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 05. 11. 1996, sp. zn. Pl. ÚS 6/96 (dále jen Pl. ÚS 6/96)

¹¹⁰ Zákon č. 94/1963 Sb., Zákon o rodině, ve znění zákona č. 72/1995 Sb.

¹¹¹ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte

zletilých v nerovném postavení.¹¹² Domníval se však, že tato nerovnost je odůvodněná neboť, jak soud tvrdil: „Opodstatňuje ji totiž přirozená, objektivně existující a evidentní odlišnost mezi nezletilými dětmi a osobami dospělými, odlišnost daná naléhavostí potřeby zajistit náhradní rodinné vztahy právě u dětí nezletilých.“¹¹³ Tím měl soud jistě na mysli, že zde nedošlo k takové diskriminaci a nerovnosti, která by se dala označit jako protiprávní a v rozporu s ústavně zaručenými principy. Postup zákonodárce při stanovení podmínek osvojení tedy podle Ústavního soudu nešlo shledat jako libovolný nebo neodůvodněný, naopak jej považoval založený na objektivních a racionálních kritériích. Jak dále soud zmiňoval, podobné rozdíly při stanovení podmínek pro nezletilé osoby bylo možné nalézt například v trestním právu v případě stanovení trestní odpovědnosti nebo v právu občanském, kde tyto osoby byly zvýhodněny v případě neopominutelných dědiců.¹¹⁴ Ani v tomto bodě tedy dle názoru Ústavního soudu k porušení principu rovnosti nedošlo a z výše uvedených důvodů návrh zamítl.

S tímto názorem soudu se bohužel nemohu ztotožnit. Je dle mého mínění nesprávné, že naše právní úprava i v dnešní podobě stále nezná osvojení zletilých osob a pokud bych rozhodoval já, posoudil bych tento nedostatek jako diskriminační, zejména proto, že tento institut má ve své právní úpravě hned několik okolních států a jeho zavedení by spočívalo pouze v tom, že by byly nastaveny podmínky osvojení pro každou kategorii těchto osob zvlášť. Zde tedy vidím v současné době velkou mezeru v zákoně, kterou bych se nebál označit jako diskriminační. Nový občanský zákoník by měl institut osvojení zletilé osoby do našeho právního řádu zavést, takže bude jistě zajímavé sledovat vývoj této problematiky i nadále.

3.2.2.2. Pl. ÚS 36/93- Změna pracovních poměrů u učitelů a vědeckých pracovníků¹¹⁵

V následující části chci rozebrat případ, kdy se Ústavní soud zabýval problémem týkajícím se změny pracovních poměrů učitelů a vědeckých pracovníků na vysokých školách (dále jen VŠ). Šlo zde o návrh skupiny poslanců (dále navrhovatel), ve kterém se domáhali zrušení čl. II zákona č. 216/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o vysokých školách¹¹⁶

---

¹¹² Pl. ÚS 6/96

¹¹³ Tamtéž

¹¹⁴ Tamtéž

¹¹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 05. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 36/93 (dále jen Pl. ÚS 36/93)

¹¹⁶ Zákon č. 216/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 172/1990 Sb., o vysokých školách

a taktéž zrušení § 27 odst. 8 zákona o vysokých školách¹¹⁷. V prvně jmenovaném ustanovení se uvádělo, že učitelům a vědeckým pracovníkům VŠ, kteří ke dni nabytí účinnosti zákona č. 216/1993 měli sjednaný pracovní poměr na dobu neurčitou, se tento poměr mění na dobu určitou do 30. září 1994. V druhém ustanovení bylo pak stanoveno, že další pracovní poměry na dobu určitou se mohou uzavírat jen na dobu 2-5 let, popřípadě na dobu kratší, požádá-li o to sám pracovník. Tímto ustanovením bylo tedy znemožněno uzavírat pracovní poměry na dobu neurčitou. V těchto dvou napadených ustanoveních spatřoval navrhovatel diskriminaci učitelů a vědeckých pracovníků vzhledem k ostatním skupinám pracovníků a tvrdil, že jsou v rozporu s čl. 1 Ústavy ČR, s čl. 1, 3 odst. 1, 4 odst. 3 Listiny, s čl. 3 odst. 2 a 26 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a s čl. 3 Úmluvy o politice zaměstnanosti¹¹⁸. Ústavní soud návrh zamítl.

K zamítavému rozhodnutí dospěl soud následujícím postupem. Nejprve si nechal zpracovat analýzu vysokého školství o počtech učitelů a vědeckých pracovníků. Dopracoval se k tomu, že jejich počet se po pádu komunistického režimu příliš nezměnil a nedošlo k téměř žádné obměně. V návaznosti na tato zjištění se začal zabývat napadeným ustanovením čl. II zmíněného zákona, kde šlo o změnu pracovního poměru uzavřeného na dobu neurčitou na dobu určitou.

Zhodnotil práci vysokoškolského učitele jako specifickou a velice důležitou z hlediska výchovy nové generace vysokoškolských studentů. Pokládal za důležité, aby výuka na školách probíhala způsobem nezátíženým a neovlivněným předchozími dekadami a byla zajištěna objektivita vyučování.¹¹⁹ V této objektivitě pak spatřoval soud ústavně zaručené právo na vzdělání. Čl. II napadeného zákona Ústavní soud chápal jako prostředek k dosažení tohoto cíle a vyjádřil se k němu následovně: „Jde zejména o to, aby byla v oblasti vysokých škol odstraněna rezidua minulosti při obsazování pracovních míst učitelů a vědeckých pracovníků VŠ a tak zajištěna skutečná objektivita vyučování.“¹²⁰

Dále soud judikoval že: „Jedním ze základních principů každé demokratické společnosti je vytvoření rovných možností pro všechny. Proto je nezbytné zabezpečit i pro učitele a vědecké pracovníky VŠ stejnou "startovací plochu", a to jak pro stávající

---

¹¹⁷ Zákon č. 172/1990 Sb., o vysokých školách, ve znění zákona č. 216/1993 Sb. (konec účinnosti 31. 12. 1998)

¹¹⁸ Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 490/1990 Sb., o sjednání Úmluvy o politice zaměstnanosti (č. 122)

¹¹⁹ Pl. ÚS 36/93

¹²⁰ Tamtéž

pracovníky, tak i pro ty, kteří mají zájem o vědeckopedagogickou práci a jimž režim v době před listopadem 1989 takovou činnost neumožňoval.¹²¹ Zde je možné vidět promítnutí rovnosti příležitostí, kterou uvádím v teoretické části. Soud ji zde sice nazývá jako rovnost možností, ale význam je stejný, čili nastavit podmínky tak, aby bylo umožněno se co nejvíce skupinám zapojit do procesu vysokoškolské výuky a to tím, že jim budou nastaveny stejné podmínky.

Sdílím podobný názor jako Ústavní soud, že za situace, kdy na vysokých školách byla spousta učitelů a vědeckých pracovníků vázána smlouvami na dobu neurčitou, došlo k určité blokaci těchto míst i pro jiné uchazeče. Zejména pro novou vysokoškolskou generaci bylo jistě obtížné se na nějaké místo dostat. Jak je i v odůvodnění soudem zmíněno, na tyto místa se také spousta vysokoškolských pedagogů dostala i díky kontaktům a vazbám na komunistickou stranu, a nebylo tedy možné od nich očekávat objektivní výklad poznatků vůči studentům.¹²² Samozřejmě se nejednalo o všechny, ale díky tomuto novému nastavení pracovních poměrů bylo možné pedagogy v rámci konkurzního řízení prověřit, zda splňují nároky vyžadované školami a popřípadě jim další pracovní poměr nenabídnout. Naopak, pokud nároky splňovali a prokázali svoji morální a odbornou způsobilost, nebyl problém spolupráci prodloužit. V tomto opravdu jasně spatřuji projev rovnosti příležitostí a plně se s ním ztotožňuji, neboť lépe než zavedením pracovních poměrů na dobu určitou, doplněnými následnými konkurzními řízeními pro všechny učitele a vědecké pracovníky, dosáhnout rovnosti asi nešlo. Naopak je spíše s podivem, že tato situace na vysokých školách panovala ještě čtyři roky po pádu komunistického režimu a zákonodárce se k tomuto kroku neodhodlal již dříve.

Závěrem je ještě nutné zmínit odůvodnění soudu, kde uvedl, že v tomto případě nastala situace, kterou už dříve judikoval, a to že „jestliže stát poskytne v zájmu zajištění svých funkcí určité skupině méně výhod než jiné, může tak učinit pouze ve veřejném zájmu a pro veřejné blaho.“¹²³ Tedy přesně situace, která nastala v tomto případě, kdy byla skupině pedagogů a dalších vědeckých pracovníků VŠ odebrána možnost uzavírat pracovní poměry na dobu neurčitou, aby bylo zajištěno právo na vzdělání. Toto právo lze jednoznačně chápat jako veřejný zájem a s tímto omezením jednoho práva vůči právu druhému významnějším nelze jinak než souhlasit.

---

¹²¹ Tamtéž

¹²² Tamtéž

¹²³ Pl. ÚS 22/92

Ústavní soud tedy shrnul výše uvedené názory a poznatky a shledal, že k diskriminaci v tomto případě nedošlo. Naopak byla posílena rovnost mezi všemi učiteli a vědeckými pracovníky VŠ tím, že jim byly dány stejné podmínky pro získání pracovního poměru a taktéž bylo zachováno právo na vzdělání.

3.2.2.3. Pl. ÚS 53/04 - Rozdílný důchodový věk mužů a žen v závislosti na počtu vychovaných dětí¹²⁴

Ústavní soud se zde zabýval návrhem Nejvyššího správního soudu (dále jen navrhovatel), ve kterém bylo požadováno zrušení ustanovení § 32 zákona o důchodovém pojištění¹²⁵. V tomto ustanovení byl stanoven rozdílný důchodový věk v závislosti na počtu vychovaných dětí. Za porušení principu rovnosti shledával navrhovatel především možnost odchodu do důchodu u žen v závislosti na počtu vychovaných dětí. U mužů takováto možnost dána nebyla. V tom spatřoval navrhovatel rozpor s čl. 1, 3 odst. 1 a 30 odst. 1 Listiny a domáhal se zrušení napadeného ustanovení a tím dosažení rovnosti mezi muži a ženami. Ústavní soud vydal vůči tomuto návrhu zamítavé rozhodnutí. K tomu dospěl díky následujícím názorům.

Ústavní soud judikoval, že zrušením napadeného ustanovení by došlo jednak k odejmutí zvýhodnění žen jako matek a zároveň by k žádnému zrovnoprávnění nedošlo, neboť by podle soudu pro muže z toho neplynuly žádné výhody. Muži by vlastně mohli odcházet do důchodu za stejných podmínek jako doposud, jenom by se zrušila možnost dřívějšího odchodu pro ženy.¹²⁶ V tomto ani já neshledávám žádnou rovnoprávnost. Dále soud shledal, že by zrušením napadeného ustanovení došlo i k oslabení důvěry občanů v právní jistotu, a tím i k porušení principu legitimního očekávání.¹²⁷ Tento argument soudu bych zřejmě příliš v potaz nebral, neboť pokud je to nutné, musí být protiprávní ustanovení zrušeno i bez ohledu na tuto zásadu. Je však nutné zvážit a posoudit, zda neexistuje vždy nějaká jiná varianta řešení než zrušení samotného ustanovení.

Ústavní soud dále zkoumal existenci legitimního cíle, který měl zákonodárce tímto ustanovením sledovat a zaměřil se na hledání objektivních a racionálních důvodů. Tyto soud

---

¹²⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 16. 10. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 53/04 (dále jen Pl. ÚS 53/04)

¹²⁵ Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění zákona č. 181/2007 Sb.

¹²⁶ Pl. ÚS 53/04 bod 33.

¹²⁷ Tamtéž

nalezl zejména v historickém a sociologickém hledisku, kdy byla úprava důchodového věku vždy určitým způsobem zvýhodněna ve prospěch žen. Taktéž judikoval, že ani z komparatistického hlediska nebylo v jiných evropských státech takového zvýhodnění žen ničím výjimečným a bylo naopak jevem zcela běžným.¹²⁸

Na závěr Ústavní soud tvrdil, že by „zrušením napadeného ustanovení vybočil z principu minimalizace zásahu, neboť řešení nerovného postavení mužů a žen v rámci důchodového pojištění nelze nalézt bez komplexní a moudře načasované úpravy systému celého důchodového pojištění, při nalezení sociálně únosných a ekonomicky přijatelných hledisek, která je třeba stanovit spíše v rámci celkové reformy důchodového systému.“¹²⁹

Na základě výše uvedených úvah tedy Ústavní soud posoudil napadené ustanovení jako souladné s principem rovnosti a založenou částečnou nerovnost mezi ženami a muži shledal jako odůvodněnou racionálními a objektivními kritérii. Návrh byl tedy zamítnut.

Na tomto případě bylo dobře vidět jednak to, že ne každé nerovné postavení je vždy diskriminační, zejména pokud je podloženo rozumnými důvody. V tomto případě stejným zvýhodněným postavením žen i v jiných státech Evropy a dále historickým pohledem na toto jejich zvýhodnění, kdy žena jako matka dítěte je takto brána a zvýhodněna již z dlouhodobého hlediska. Toto krátké odůvodnění Ústavního soudu však vyvolalo řadu protichůdných názorů v oblasti právní vědy. Zejména přílišná obecnost a neurčitost objektivních a racionálních důvodů, na jejichž základě bylo rozhodnuto a odůvodněno, které bylo na dobu projednávání sporu (téměř 3 roky) velice stručné, vedlo k nepochopení a kritice široké právnické veřejnosti¹³⁰.

Dále je zde možno vidět akcesorickou vlastnost rovnosti, neboť je uplatňována spolu s právem na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří. Toto rozhodnutí je, si myslím, dobré uvést, zejména ve srovnání s rozhodnutím zabývajícím se institutem podání přihlášky k započtení doby pojištění u výchovy nezletilých dětí, kde taktéž došlo ke sporu o postavení mužů a žen, ale s jiným výsledkem.

---

¹²⁸ Tamtéž body 34-35

¹²⁹ Tamtéž bod 36.

¹³⁰ BOBEK, Michal, KÜHN, Zdeněk. *Odůvodňovat? K čemu? Nesnesitelná lehkost antidiskriminační judikatury Ústavního soudu* [online]. Jiné právo, 2. Prosince 2007 [cit. 19. března 2012]. Dostupné na <http://jinepravo.blogspot.com/2007/12/odvodovat-k-emu-nesnesiteln-lehkost.html>.

3.2.3. Judikatura z oblasti procesní rovnosti

Procesní rovnost řízení nalezneme upravenou v Listině v článku 37, kde je stanoveno, že všichni účastníci jsou si v řízení rovni. Spolu s dalšími právy tato rovnost tvoří stěžejní základy pro právo na spravedlivý proces a její odkaz nalezneme v řadě procesních předpisů. Stížnosti na porušení této rovnosti tvoří značnou část agendy Ústavního soudu a lze jich najít opravdu veliké množství. Pro příklad uvádím tři velmi zajímavá a v některých ohledech i sporná rozhodnutí.

3.2.3.1. Pl. ÚS 37/04- Rovnost účastníků řízení v souvislosti s důkazním břemenem¹³¹

V této věci Ústavní soud projednával návrh Krajského soudu v Ústí nad Labem (dále navrhovatel) na zrušení ustanovení § 133a odst. 2 občanského soudního řádu (dále OSŘ)¹³². Ve zmiňovaném ustanovení se uvádí, že skutečnosti tvrzené o tom, že účastník byl přímo či nepřímo diskriminován na základě rasového nebo etnického původu, má soud ve vyjmenovaných věcech, jako je např. poskytování zdravotní a sociální péče, přístup ke vzdělání, apod., považovat za prokázané pokud nevyjde najevo opak. V tomto spatřoval navrhovatel porušení ústavně zakotvených základních práv, zejména práva na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále Úmluva) a jemu odpovídající porušení principu rovnosti účastníků soudního řízení dle čl. 37 odst. 3 Listiny, čl. 96 odst. 1 Ústavy ČR a čl. 14 odst. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a zákazu diskriminace dle čl. 14 Úmluvy. Ve zkratce šlo tedy o to, zda důkazní břemeno mohlo být takto přeneseno zejména na stranu žalovanou, když žalobci podle tohoto ustanovení stačilo tvrdit, že došlo k diskriminačnímu jednání na základě rasového nebo etnického původu. Ústavní soud tento návrh zamítl. Dospěl k tomu díky následujícím názorům a poznatkům obsažených v odůvodnění rozhodnutí.

Ústavní soud judikoval, že napadené ustanovení lze vykládat zejména tak, že je zde povinnost žalobce prokázat, že s ním bylo zacházeno způsobem odlišným a to na základě rasového nebo etnického původu. Nestačí mu tedy pouze tvrdit dané skutečnosti, ale musí odlišné jednání prokázat. Za vyvratitelnou domněnku pak soud považoval pouze rasovou

¹³¹ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 04. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 37/04 (dále jen Pl. ÚS 37/04)

¹³² Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění zákona č. 133/2006 Sb.

nebo etnickou pohnutku tohoto jednání.¹³³ Na druhé straně viděl povinnost žalovaného prokázat, že k tomuto rozdílnému zacházení nedošlo. Obě strany tedy měly důkazní břemeno, a pokud jej jedna ze stran neunesla, nemohla ve sporu uspět.¹³⁴ Nepovažoval tedy tento přesun důkazního břemena na žalovaného za automatický a tedy diskriminační.

Pro potvrzení svého názoru Ústavní soud ještě přistoupil k testu proporcionality. V něm se zejména zaměřil na legitimitu cíle a vhodnosti zvolených prostředků. U obou těchto podmínek nespátřil žádné porušení postupu zákonodárce zejména proto, že zmiňované ustanovení bylo promítnutím povinnosti České republiky, jako členského státu Evropské unie, k implementaci evropských antidiskriminačních směrnic¹³⁵ a znění tohoto ustanovení považoval za dostatečné, pokud jej soudy vykládaly ústavně konformním způsobem, za což považoval shora řečený výklad o důkazních břemenech obou stran.

Ústavní soud se tedy nedomníval, že odlišnost v unesení důkazního břemene ze strany žalované je diskriminační povahy a konstatoval na závěr, že ustanovení §133a odst. 2 OSŘ bylo prostředkem přiměřeným k dosažení sledovaného cíle a pokud jej obecné soudy budou aplikovat výše rozebraným ústavně konformním způsobem, bude zachována rovnost jak mezi požadavky zájmů společnosti, tak zájmy individuálních osob.¹³⁶

V tomto případě se Ústavní soud snažil vyřešit problém, který se u diskriminace vyskytuje poměrně často, a to problém s dokazováním. Případy, kdy dojde k diskriminaci, kterou lze jasně dokázat, se vyskytují velice ojediněle. Spíše nastávají situace, kdy proti sobě stojí dvě osoby a je zde tvrzení proti tvrzení. Myslím si, že způsob, jakým se má interpretovat toto shora napadené ustanovení, je vcelku pochopitelný a to, že jím tedy bylo stanoveno důkazní břemeno oběma účastníkům řízení, považuji za správné. Pro další pohledy na toto téma o důkazních břemenech doporučuji článek Zdeňka Kühna¹³⁷.

Dnes je toto ustanovení OSŘ po rozsáhlé novele, která nastala po přijetí antidiskriminačního zákona, již v úplně jiné podobě a je formulováno natolik srozumitelně, že by ke sporu o důkazní břemeno nemělo již v budoucnu docházet.

---

¹³³ Pl. ÚS 37/04 bod 67.

¹³⁴ Tamtéž

¹³⁵ Tamtéž bod 71.

¹³⁶ Tamtéž bod 75.

¹³⁷ KÜHN, Zdeněk. Přenos důkazního břemene v antidiskriminačních sporech z pohledu ústavního pořádku. *Jurisprudence*, 2006, č. 5, s. 51- 57.

3.2.3.2. IV. ÚS 13/98- Rovnost právnických osob¹³⁸

Ústavní soud projednával v tomto případě stížnost Městské části Prahy 13(dále stěžovatel) proti usnesení Městského soudu (a jemu předcházející usnesení Obvodního soudu pro Prahu 9) o nepřiznání osvobození od soudního poplatku. Městský soud své zamítavé usnesení založil především na názoru, že "je pojmově vyloučeno u právnických osob přiznávat osvobození od zaplacení soudních poplatků, jelikož nelze posuzovat poměry právnické osoby z hlediska jejích sociálních poměrů a jen těžko by se hledalo kritérium pro zjištění majetkových poměrů u právnických osob obecně"¹³⁹. Stěžovatel v tomto viděl rozpor s ústavně zaručeným právem na rovnost účastníků řízení a požadoval zrušení obou těchto usnesení. Argumentoval tím, že v občanském soudním řízení jsou účastníky jak fyzické osoby, tak právnické. Domníval se tedy, že nelze mezi nimi činit rozdíly při zjišťování jejich majetkových poměrů a tím pádem i při rozhodování o osvobození od soudních poplatků. Ústavní soud pak obě napadená usnesení zrušil. Dospěl k tomu díky následujícím poznatkům a závěrům.

Nejprve se Ústavní soud ztotožnil s argumentací stěžovatelky v tom ohledu, že právnické osoby mají způsobilost být účastníkem řízení, a soudy s nimi tedy musí zacházet stejným způsobem jako s účastníkem fyzickou osobou.

Dále soud judikoval, že není možné, aby byla odepřena možnost přezkoumat skutečnosti důležité pro zjišťování majetkových poměrů účastníka jen v důsledku toho, že by jejich zjištění a přezkoumání mělo být obtížné či nákladné.¹⁴⁰ V tomto odmítnutí by pak Ústavní soud spatřoval nejenom porušení rovnosti účastníků, ale i porušení práva na přístup k soudu.

S argumentací Městského soudu ohledně obtížného vyhledávání kritérií pro posouzení majetkových poměrů u právnických osob se Ústavní soud vypořádal tak, že odkázal na jejich další interpretaci obecnými soudy, které by měly tyto kategorie vytvořit ve své další judikatuře.¹⁴¹ Zde si myslím, že Ústavní soud měl uvést aspoň nějaký příklad kritéria pro vyhledávání. Tím, že jen odkázal na vytvoření kritérií v další judikatuře, tak vlastně pouze

¹³⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 03. 09. 1998, sp. zn. IV. ÚS 13/98 (dále jen IV. ÚS 13/98)

¹³⁹ Usnesení Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 17. 9. 1997, sp. zn. 34 Ro 382/97 (citováno dle nálezu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 13/98)

¹⁴⁰ IV. ÚS 13/98

¹⁴¹ Tamtéž

přehodil tento problém zpět, neboť obecným soudům toto hledání kritérií činilo potíže už od počátku a Ústavní soud jim v tomto tedy moc nepomohl.

Velmi zajímavý nález, který mi přijde od počátku velice jasný a jeho řešení dobře pochopitelné. Zpětně nedovedu pochopit, že tato zjevná nerovnost mezi účastníky řízení musela dospět až k Ústavnímu soudu. Myslím si, že soud druhé instance měl tuto chybu ihned odstranit a přezkoumání majetkových poměrů umožnit. V současné době, kdy jsou právnickým osobám přidávána neustále nová práva a povinnosti a dokonce je nově zavedena jejich i trestní odpovědnost, bych bral jako velikou chybu a deficit českého práva, pokud by tato nemožnost posuzování majetkových poměrů zůstala zachována a Ústavní soud napadená usnesení nezrušil. Jak můžu sám ze své zkušenosti posoudit, je rozdíl při jednání s právnickou osobou a osobou fyzickou, neboť každá vyžaduje svá specifika. Určitě je obecně pro soudy snazší projednávat případy, kde jsou účastníky jen fyzické osoby. Ovšem není to důvod pro vytváření nerovností mezi těmito dvěma osobami. Každá si zaslouží stejný přístup k právům. V tomto případě stejný názor zastával i Ústavní soud a já nemohu jinak, než se s jeho názory plně ztotožnit.

3.2.3.3. Pl. ÚS 72/06 – Postavení daňového ručitele a jeho omezená práva ve srovnání s daňovým dlužníkem¹⁴²

V tomto případě se Ústavní soud zabýval návrhem podaným Nejvyšším správním soudem (dále navrhovatel) na vyslovení protiústavnosti ustanovení § 57 odst. 5 zákona o správě daní a poplatků¹⁴³. Napadené ustanovení znělo následovně: „Daňový nedoplatek jsou povinni zaplatit také ručitelé, pokud jim zákon povinnost ručení ukládá a pokud jsou k plnění této platební povinnosti správcem daně vyzváni. Proti této výzvě se může ručitel odvolat. V odvolání může ručitel namítat pouze skutečnost, že není ručitelem nebo že ručení bylo uplatněno ve větším než zákonem stanoveném rozsahu nebo že již bylo zapláceno.“ Navrhovatel se domníval, že celé toho ustanovení je v rozporu s čl. 1 (rovnost), čl. 11 odst. 1 (vlastnictví), čl. 36 odst. 1 a 2, čl. 37 odst. 3 (právo na soudní ochranu) Listiny a čl. 6 odst. 1 a čl. 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Znění tohoto napadeného ustanovení se později přijatou novelou zcela změnilo a opravilo. Navrhovateli tedy šlo hlavně

---

¹⁴² Nález Ústavního soudu ze dne 29. 01. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 72/06 (dále jen Pl. ÚS 72/06)

¹⁴³ Zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění zákona č. 79/2006 Sb. (konec účinnosti 31. 12. 2010)

o prohlášení jeho protiústavnosti, a tím zamezení jeho jakékoliv pozdější aplikace soudy. Ústavní soud tento návrh přijal a rozhodl tak, že zde došlo k porušení principů uvedených ve výše zmíněných člancích, pouze ale ve třetí větě napadeného ustanovení, nikoliv jeho celku. Ke svému rozhodnutí došel soud tímto níže popsáním postupem.

Ústavní soud nejdříve judikoval, že je potřeba každou větu napadeného ustanovení zkoumat z hlediska protiústavnosti samostatně a nikoliv ustanovení jako celek. Přistoupil tedy nejprve ke zkoumání věty první a druhé. Zde dospěl k závěru, že ani jedna z těchto vět napadeného ustanovení není protiústavní. Poté se krátce zabýval i zhodnocením celého postavení ručitele v daňovém řízení, kde judikoval, že procesní podmínky a možnosti ručitele jsou omezenější než u jiných daňových subjektů, zejména proto, že jsou účastníky řízení až od podání výzvy k zaplacení.¹⁴⁴ Celková zákonná koncepce daňového řízení však stížností napadena nebyla, proto se Ústavní soud její protiústavností dále nezabýval a přistoupil ke zkoumání poslední věty napadeného ustanovení.

Ve třetí větě Ústavní soud posuzoval omezení ručitele podat odvolání jen z taxativně stanovených důvodů (není ručitelem, ručení bylo uplatněno ve větším než zákonem stanoveném rozsahu, již zaplatil). V tomto taxativním vymezení odvolacích důvodů Ústavní soud spatřoval podstatný rozpor s ústavně chráněnými principy a konstatoval, že „zákonodárce v napadeném ustanovení věty třetí anuloval právo ručitele domáhat se ochrany svých práv u soudu či jiného orgánu ve všech případech s výjimkou tří výslovně uvedených, a tím tedy ústavně zaručené základní právo v těchto případech popřel.“¹⁴⁵ Na základě tohoto zhodnocení Ústavní soud tedy rozhodl o protiústavnosti věty třetí napadeného ustanovení.

Sami můžeme rozpoznat a vycítit, že tyto odvolací důvody byly velice nedostačující. Ručitel byl již tak dost omezený ve svých právech v daňovém řízení zejména tím, že byl jeho účastníkem až od okamžiku, kdy původní dlužník nezaplatil a jemu byla doručena výzva k zaplacení. Neměl přehled například o daňové výměře, správném výběru osoby dlužníka apod. Tyto zmiňované okolnosti by též mohly být předmětem podání odvolání, které ovšem ručitel v důsledku napadeného ustanovení použít nemohl. Je mi zřejmé, že v tomto případě byla založena nerovnost mezi účastníky daňového řízení bez jakéhokoliv racionálního důvodu, a došlo tedy k bezdůvodně odlišnému zacházení s účastníky, kteří byli ve srovnatelném postavení. To, že zákonodárce činil rozdíl mezi poplatníkem daně a jeho

---

¹⁴⁴ Pl. ÚS 72/06

¹⁴⁵ Tamtéž

ručitelem, co se odvolacích důvodů týče, považuji za chybné a s argumentací Ústavního soudu se ztotožňuji.

Jak bylo uvedeno v začátku této části práce, otázku procesní rovnosti řeší Ústavní soud velice často. Tato rovnost je promítnuta do všech právních odvětví, především pak samozřejmě v právu soukromém. Její nedodržení má zpravidla za následek neúspěchu ve věci samé. Co do obsáhlosti a počtu rozhodnutí by se tak tímto druhem rovnosti dalo zabývat i v samostatné práci. Cílem tedy nebylo provést důkladný rozbor této rovnosti, spíše ji uvést do povědomí, díky ní lépe pochopit obecnou rovnost a konečně uvést praktické a zajímavé případy z judikatury Ústavního soudu. Doufám, že všechny tyto body a cíle byly naplněny bezzbytku.

3.2.4. Shrnutí

Cílem této části diplomové práce bylo prohloubit znalost problematiky rovnosti a diskriminace a jejich celkového propojení se všemi ostatními základními právy obsaženými především v Listině. Jak jsem se mohl ujistit, názory Ústavního soudu na princip rovnosti jsou vcelku neměnné a konstantní a nenalezl jsem žádné rozhodnutí, kde by si sám sobě v něčem výrazně odporoval. V každém z uvedených odvětví práva se dodržují principy, které byly stanoveny v úvodní části práce ohledně rovnosti obecně. Je, si myslím, velice užitečné a praktické tyto rozhodnutí a problémy s nimi spojené projít a zkompletovat tak uceleně vědomosti týkající se principu rovnosti. Alespoň mně studium judikatury zabývající se rovností v konkrétnějších případech velice pomohlo při pochopení jejího obecného významu a její interpretace, kterou podává Ústavní soud.

Judikatura k těmto jednotlivým právům a právním odvětvím je velice bohatá, proto je jistě jasné, že by se o ní dalo napsat více a detailněji se zabývat rozbohem jednotlivých částí. V mé práci však, jak jsem již na začátku zmiňoval, má tato kapitola plnit úlohu především jakéhosi ucelení myšlenek a názorů rozebráných v části pojednávající obecně o rovnosti. Doufám, že po přečtení této části práce je každému jasné, že rovnost, jak je rozebrána v úvodních člancích Listiny, zasahuje a ovlivňuje i další články a je rozváděna do konkrétnějších podob. Spolu se svobodou pak tvoří určité vůdčí ideály, které prostupují celou Listinou, která je na jejich dodržování založena. Jak je vidět i na malém výčtu judikatury,

rovnost se projevuje všude, má mnoho podob a její dodržování a pochopení není vždy úplně jednoznačné.

Závěr

S principem rovnosti se Ústavní soud ve své konstantní judikatuře setkává často a lze s jistotou říci, že tomu tak bude i nadále. V průběhu zpracování této diplomové práce jsem měl možnost ověřit si některá specifika rozhodování Ústavního soudu v této oblasti. A to zejména skutečnost, že soud rozhoduje na základě svých dřívějších názorů, vyslovených především v úvodních deseti letech svého fungování. V pozdější judikatuře Ústavního soudu se potom již lze setkat jen s rekapitulací jeho předchozích názorů a jejich aplikací na konkrétní případy. V tomto jde soud dle mého správnou cestou a posiluje tím svou autoritu. Měl by však aplikaci svých předchozích stanovisek vždy řádně odůvodnit a rovněž vždy vysvětlit, proč některé použil a jiné nikoliv, a nedocházelo tak ke sporům mezi Ústavním soudem a právníkou veřejností, jako bylo možné se v několika případech přesvědčit.

Interpretaci principu rovnosti a pochopení jeho celkového vlivu na náš právní systém jsem se snažil podat ve formě, která by měla být srozumitelná pro každého, a to jak právně erudovaného člověka, tak i laika. Zvolil jsem k tomu postup pomocí teoretické části, kde byly objasněny základní pojmy, a poté studia vybraných rozhodnutí Ústavního soudu zabývajících se principem rovnosti v jeho obecné formě, doplněných další judikaturou, která měla zabezpečit jeho pochopení v širším pojetí. Kdybych měl vybrat klíčový názor soudu, který se na princip rovnosti vztahuje, bylo by to určitě označení rovnosti jako kategorie relativní. Tímto se vlastně otevřela možnost Ústavního soudu jak vymezit a rozvinout podmínky, za nichž lze rovnost omezit, např. na základě legitimního cíle aplikací testu proporcionality v případě její kolize se základním právem nebo s veřejným statkem atd. Hned za tímto názorem bych uvedl i názor Ústavního soudu o chápání rovnosti jako akcesorické kategorie.

Judikatura Ústavního soudu, ve které je zmiňována rovnost, je velice bohatá a pestrá. Je jasné patrné, že tento princip je opravdu určitým základním kamenem, kterým je ovlivněna celá řada jiných principů a práv. Myslím, že je zde mnoho prostoru pro další zkoumání této problematiky. Kupříkladu zaměření se na judikaturu Ústavního soudu pouze některé ze zvláštních druhů rovnosti, jak jsou obsaženy v Listině, by mohlo vystačit na další práci a není vyloučeno, že se pokusím v budoucnu zhodnotit své nabyté vědomosti o principu rovnosti a pokusím se některou z jejích zvláštních forem zabývat.

Co říci závěrem? Ačkoli již přes 20 let žijeme ve svobodném, demokratickém a právním státě, kde základní lidská práva a svobody jedince, včetně práva na rovnost, jsou garantována v této práci zmiňovanými právními instrumenty, je nutno si uvědomit, že z jistého logického a reálného pohledu na věc je princip rovnosti vlastně hodnotovým zakotvením evidentní fikce, neboť v reálný život uvedená teorie o rovnosti stran (jedinců) neodpovídá a nikdy nemůže odpovídat realitě z následujících důvodů. Na celém světě, v jednotlivých státech, městech či menších sociálních prostředích nenalezneme dva jedince, kteří by byli naprosto totožní ve svých fyzických a intelektuálních předpokladech, vlastnostech, schopnostech a kvalitách, na světě jednoduše neexistují dva identičtí lidé absolutně si rovni ve výše uvedených hlediscích.

Právo zasahuje do nerovnosti mezi lidmi až od určitého stupně a to v tom ohledu, že všichni lidé jsou si rovni v právech (rovněž tak v povinnostech). Žádným právním předpisem však nelze popřít skutečnost, že lidé si prostě od přírody nejsou zcela rovni, jak jsem již uvedl, ve svých fyzických a intelektuálních předpokladech, vlastnostech, schopnostech a kvalitách, ať už jde v počátcích o dítě, které se např. narodí zdravé a jiné postižené, jiné se narodí s vyšším intelektuálním potenciálem, jiné s nižším, každý člověk má jiný genetický předpoklad k tomu dožít se určitého věku, k tomu být zdravý či nemocný, intelektuálně či manuálně schopnější či méně schopný apod. Tuto skutečnost nelze ovlivnit, zpochybnit a nikterak právní úpravou vyloučit, právní úprava může pouze v důsledku životem daných a neovlivnitelných skutečností tvořících faktickou nerovnost mezi lidmi tento handicap vyrovnat, regulovat, a vytvořit tak jakousi společensky přijatelnou rovnost, avšak pouze fiktivní (např. stanovením úlev a výhod pro fyzicky postižené občany apod.).

Pokud jde o rovnost mezi subjekty, jedná se tedy stále o téma aktuální, prostupující každodenní běžný život, a je potřeba smířit se s tím, že na světě jednoduše nebude nikdy absolutní rovnost lidí, neboť se jedná o kategorii fakticky nedosažitelnou a nereálnou.

Bibliografie

Tištěné zdroje

Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích. Praha: Nakladatelský dům OP, 1997. 740 s.

KLÍMA, Karel a kol. *Encyklopedie ústavního práva.* Praha: ASPI, 2007. 751 s.

KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině. 2. díl. 2. rozšířené vydání.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 1441 s.

BLAHOŽ, Josef a kol. *Srovnávací ústavní právo.* Praha: ASPI, 2007. 479 s.

FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva. 2. vyd.* Brno: Masarykova univerzita, 2001. 458 s.

GERLOCH, Aleš a kol. *Ústavní systém ČR. 4. vyd.* Praha: Prospektrum, 2002. 564 s.

BOBEK, Michal, BOUČKOVÁ, Pavla, KÜHN, Zdeněk. *Rovnost a diskriminace.* Praha: C. H. Beck, 2007. 471 s.

FIALOVÁ, Eva a kol. *Neviditelný problém: Rovnost a diskriminace v praxi.* Praha: Gender Studies, 2010. 68 s.

FREDMAN, Sandra. *Antidiskriminační právo.* Praha: Multikulturní centrum Praha, 2007. 209 s.

HOLLÄNDER, Pavel. *Základy všeobecné státovědy. 2. rozšířené vydání.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 364 s.

WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva.* Praha: Eurolex Bohemia, 2006. 247 s.

FALTOVÁ, Michaela, ZUNT, Tomáš. *Malý průvodce diskriminační problematikou.* Český Krumlov: Informační centrum občanského sektoru - ICOS, 2008. 16 s.

JAGER, Petr, MOLEK, Pavel. *Svoboda projevu a diskriminace.* Praha: Auditorium, 2007. 195 s.

Internetové zdroje

Etika a boj s diskriminací. Praha: Multikulturní centrum Praha. Dostupné na

http://www.mkc.cz/uploaded/antidiskriminace/Etika_a_boj_s_diskriminaci.doc.

FERRANOVÁ, Eva. *Problematika rovných*. Dostupné na http://www.akademie-avs.cz/underwood/download/files/01_Ferrarova-Gender-v-interkulturnim-pojeti.pdf.

ČIŽINSKÝ, Pavel. ŠTĚPÁNKOVÁ, Martina. *Antidiskriminace - pravdy a mýty o rovnosti*. Praha: Poradna pro občanství, občanská a lidská práva, 2007. Dostupné na http://www.poradna-prava.cz/folder05/anti-diskriminace_web.pdf.

ČIŽINSKÝ, Pavel a kol. *Diskriminace - manuál pro pracovníky institucí*. Praha: Poradna pro občanství, občanská a lidská práva, 2006. Dostupné na <http://www.poradna-prava.cz/folder05/diskriminace.pdf>.

BOBEK, Michal, KÜHN, Zdeněk. *Odůvodňovat? K čemu? Nesnesitelná lehkost antidiskriminační judikatury Ústavního soudu* [online]. Jiné právo, 2. Prosince 2007 [cit. 19. března 2012]. Dostupné na <http://jinepravo.blogspot.com/2007/12/odvodovat-k-emu-nesnesiteln-lehkost.html>.

Odborné články

WINTR, Jan. Jak zacházet s ústavním principem rovnosti? *Jurisprudence*, 2007, roč. 16, č. 1, s. 44- 49.

KÜHN, Zdeněk. Přenos důkazního břemene v antidiskriminačních sporech z pohledu ústavního pořádku. *Jurisprudence*, 2006, roč. 15, č. 5, s. 51- 57.

Seznam judikatury

Nález pléna Ústavního soudu ČSFR ze dne 8. 10. 1992, sp. zn. Pl. ÚS 22/92 (dostupné z <http://www.concourt.cz/clanek/GetFile?id=4074>)

Nález Ústavního soudu ze dne 7. června 1995, spis. zn. Pl. ÚS 4/95 (dostupné z nalus.usoud.cz)

Nález Ústavního soudu ze dne 02. 04. 1996, sp. zn. Pl. ÚS 47/95 (dostupné z nalus.usoud.cz)

Nález Ústavního soudu ze dne 21. 01. 2003, sp. zn. Pl. ÚS 15/02 (dostupné z nalus.usoud.cz)

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 6. 6. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 42/04 (dostupné z nalus.usoud.cz)

Nález Ústavního soudu ze dne 12. 07. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 3/94 (dostupné z nalus.usoud.cz)

Nález Ústavního soudu ze dne 04. 06.1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/96 (dostupné z nalus.usoud.cz)
Nález Ústavního soudu ze dne 28. 03. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 42/03 (dostupné z nalus.usoud.cz)
Nález Ústavního soudu ze dne 05. 11. 1996, sp. zn. Pl. ÚS 6/96 (dostupné z nalus.usoud.cz)
Nález Ústavního soudu ze dne 18. 05. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 36/93 (dostupné z nalus.usoud.cz)
Nález Ústavního soudu ze dne 16. 10. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 53/04 (dostupné z nalus.usoud.cz)
Nález Ústavního soudu ze dne 26. 04. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 37/04 (dostupné z nalus.usoud.cz)
Nález Ústavního soudu ze dne 03. 09. 1998, sp. zn. IV. ÚS 13/98 (dostupné z nalus.usoud.cz)
Nález Ústavního soudu ze dne 29. 01. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 72/06 (dostupné z nalus.usoud.cz)

Použité právní předpisy

Ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 95/1974 Sb., o Mezinárodní úmluvě o odstranění všech forem rasové diskriminace

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících

Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 465/1990 Sb., o sjednání Úmluvy o diskriminaci (zaměstnání a povolání) (č. 111) a Úmluvy o ochraně pracovníků před ionisujícím zářením (č. 115)

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte

Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 490/1990 Sb., o sjednání Úmluvy o politice zaměstnanosti (č. 122)

Listina základních práv Evropské unie (2007/C 303/01)

Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 578/1991 Sb., o státním rozpočtu federace na rok 1992 a o změně daňových a některých dalších zákonů

Zákon č. 360/1992 Sb. o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě, ve znění zákona 164/1993 Sb.

Zákon č. 217/1994 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky některým obětem nacistické perzekuce, ve znění zákona č. 77/1995 Sb.

Zákon č. 121/1975 Sb., o sociálním zabezpečení (konec účinnosti 31. 12. 1993)

Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění zákona č. 118/1995 Sb.

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění zákona č. 420/2002 Sb., ve znění zákona č. 24/2006 Sb., ve znění zákona č. 181/2007 Sb.

Zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění zákona č. 116/1994 Sb.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 56/2006 Sb.

Zákon č. 216/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 172/1990 Sb., o vysokých školách

Zákon č. 172/1990 Sb., o vysokých školách, ve znění zákona č. 216/1993 Sb. (konec účinnosti 31. 12. 1998)

Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění zákona č. 133/2006 Sb.

Zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění zákona č. 79/2006 Sb. (konec účinnosti 31. 12. 2010)

Anotace/Annotation

Ústavně zakotvený princip rovnosti lze považovat za jeden z klíčových prvků, který tvoří základy moderního právního státu. Diplomová práce se zabývá studiem principu rovnosti v judikatuře Ústavního soudu. Obsahuje teoretické zakotvení základních pojmů, které jsou s principem rovnosti spojeny a dále vybraný seznam judikatury. Členěna je do tří kapitol. V první kapitole je rozebrán pojem rovnosti, jeho právní zakotvení v Listině základních práv a svobod a nejčastější typy dělení rovnosti. V druhé je rozebrána diskriminace, její právní zakotvení a jednotlivé druhy diskriminace. V třetí kapitole pak najdeme vybranou judikaturu Ústavního soudu, která je rozdělena na skupinu popisující rovnost obecně a skupinu obsahující speciální formy rovnosti. Cílem diplomové práce je pochopení smyslu principu rovnosti a jeho interpretace, kterou podává Ústavní soud ve své konstantní judikatuře.

The constitutionally protected principle of equality can be considered one of the basic components that constitute the modern law. This thesis studies the principle of equality in the case law of the Constitutional Court. It includes a theoretical background of the basic terms associated with the principle of equality and a selected list of case law. The thesis is divided into three chapters. The first chapter discusses the concept of equality, protected by the Charter of Fundamental Rights and Freedoms and the most common types of equality. In the second chapter there is an analyses of discrimination, its legal regulation and the different types of discrimination. In the third chapter there are some of the selected case laws of the Constitutional Court, which is divided into a category that describes equality in general and category that contains the specific forms of equality. The thesis aims to understand the meaning of the principle of equality and its interpretation given by the Constitutional Court in its constant jurisprudence.

Klíčová slova/Key words

princip rovnosti, rovnost, formální rovnost, materiální rovnost, diskriminace, přímá diskriminace, nepřímá diskriminace, právní zakotvení, Ústavní soud České republiky, vybraná judikatura, Listina základních práv a svobod, antidiskriminační zákon

principle of equality, equality, formal equality, material equality, discrimination, direct discrimination, indirect discrimination, legal regulation, Supreme Court of the Czech Republic, selected list of case law, Charter of Fundamentals Rights and Freedoms, antidiscrimination act